

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԲ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23, 1899

ԹԻԻ 47

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Ճշմարիտ Մարդկութիւն	369
Մէկուն Համար	369
Բողոքական Տեսութիւն Քրիստոսի Մօր	
Մարիամու վրայ	369
Ծայրագոյն Չարեր	371
Տոմար	371
Ժանտախտ	371
Քիմիական Նոր Գիւտ Մը	372
Այլևայլք	372
Անմահութեան Գաղափարը Ազգաց Մէջ	372
Շարունակական Պաշտամունք Լուր Օրերու	373
Գիւտերու Դարը	374
Աղբ	374
Հանդէս Քաղաքական	375
Դրամական	376

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն հինգշաբթի օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարա: Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր. Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՄԵՐԳԻՐ

ՃՇՄԱՐԻՏ ՄԱՐԴԿՈՒԹԻՒՆ

Աստուծոյ ատենանին առջև, նաև մարդոց ատենանին առջև երբ մտքի լաւագոյն տրամադրութեան մէջ են անոնք, ամէն անհատ կը կշռուի կշիռներով ուրոնց մէջ ֆիզիքական ոյժ, ընտանեկան ազդեցութիւն, հարստութիւն, աշխարհային փառք և նոյն իսկ հանճար օգէն աւելի թեթև կու գան մարդավայել առաքինութիւններու քով: Մարդավայել նկարագիրը կը բաղկանայ բոլոր այն յատկութիւններուն միութենէն, որոնք մարդուն կը պատկանին իր լաւագոյն վիճակին մէջ: Այդպիսի նկարագրի մէջ կը գտնուին բարի խիղճ, մեծ սիրտ և քաջ ոգի: Այդպիսի նկարագիրը կը կրէ միշտ կրօնքի դրոշմը: Ճշմարիտ մարդկութիւնը Աստուծոյ վրայ խաղախառն է: Շատեր մատնացոյց կ'ընեն պատմութեան մեծ մարդիկը և կ'ըսեն, «կրօնասէր չէին անոնք: Չէին աղօթեր, չէին կոչեր զՅիսուս Տէր:» Սակայն անոնց մեծագոյն մասը խոստովանեցան թէ քրիս-

տոնէական ծնողաց և ազդեցութիւններու կը պարտէին լաւագոյն և հզօրագոյն ինչ որ ունէին իրենց մէջ: Իսկ ուրիշներ որ այսպիսի խոստովանութիւն չեն ըներ՝ կրօնքի աւելի բան կը պտտին քան զոր կը յօժարին խոստովանիլ: Մէկ քանի մեծ մարդիկ որ իրենց վրայ միացուցած են ճշմարիտ մարդկութեան շատ տարրեր՝ զուրկ մնացած են անոր պսակը կազմող տարրէն: Աստուած իրեն համար ստեղծեց մարդը: Իրեն համար պէտք ունի անոր: Կ'ուզէ որ մայր, հայր, երկրագործ, մեքենագործ, հնարիչ, ևն. իրեն գործակցին և բնութիւնը ծաղիկեցընեն ու իր մեծ ծրագիրները գործադրեն: Միայնակ չգործեր ան: Մարդն ալ Աստուծոյ պէտք ունի: Իմացականութիւն, խիղճ, կամք, զգացումներ ոչ ուրեք հանգիստ կը գտնեն, բայց եթէ Աստուծոյ քով:

ՄԵԿՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Սկիզբից Բոպըրթ Պրուս թագաւորին մէկ պատմութեան մէջ սա հատուածը կայ.

«Արդ, միայնակ էր Բոպըրթ թագաւորը: Տրտում տխուր մեկնեցաւ տնակէն իր խորթ եղբոր մահուան համար, և սկսաւ երթալ այն կողմն ուր իր մարդոց պատուիրած էր ժողովուրդ իրենց ցրուելէն ետէ: Գիշերը մօտ էր, և ժամագրաւայրը ագարակի տուն մը ըլլալով՝ համարձակ մտաւ հոն, և ահա գտաւ տանտիրուհին, քաջասիրտ Սկիզբուհի մը, միայնակ նստած: Տիկինն օտարականին մուտը տեսնելով հարցուց թէ ո՞վ է և ի՞նչ: Թագաւորը պատասխանեց թէ ճանապարհորդ է և գիւղերուն մէջ կը ճամբորդէ: Ամէն ճանապարհորդներ, պատասխանեց կինը, սիրով կ'ընդունուին հոս մէկուն համար: Ո՞վ է այդ մէկը, հարցուց թագաւորը, որու համար սիրով կ'ընդունիր զուր ամէն ծանապարհորդներ: Մեր օրինաւորը թագաւորը Բոպըրթ Պրուս, ըսաւ կինը. այն է այս երկրին Տէրը:»

«Մէկուն համար» Եկեղեցական կեանքի ի՞նչ լաւ նշանաբան, եթէ այդ մէկն Յիսուսն ըլլայ: Աստուծոյ և հոգիներու համար արդիւնաւոր դործ կատարելու

ուղին ո՞րչափ պիտի ողորկուի, եթէ Յիսուսի համար ողորմած, երկայնամիտ, քաղցր ըլլանք, չքննադատենք, այլ՝ ձեռնաու և օգնական ըլլանք:

«Մէկուն համար» Ընտանեկան կեանքի ի՞նչ լաւ նշանաբան, եթէ այդ մէկն Յիսուսն ըլլայ: Մեր տուններուն մթնոլորտը ո՞րչափ պիտի քաղցրանայ, եթէ Յիսուսի համար սիրով համբերենք փոքր հոգեբու և անձկութիւններու և կատաւրենք ամէն օրուան սաէպ միօրինակ ու ձանձրալի դործերը:

«Մէկուն համար» Ընկերային կեանքի ի՞նչ նշանաբան, եթէ այդ մէկն Յիսուսն ըլլայ: Ի՞նչպէս պիտի մաքրուին մեր հաճոյքները և սրբուին մեր սրբախոսութիւնները, եթէ Յիսուսի համար չ'ընենք մեր ընկերային համախմբումներէն այն բաները որոնք որոշակի աշխարհասիրական են և գէթ երկրայելի:

«Մէկուն համար» Առևտրական կեանքի ի՞նչ նշանաբան, եթէ այդ մէկն Յիսուսն ըլլայ: Ի՞նչպէս պիտի բարեօրոնին մեր մեթոտները, աւելնան մեր գործունէութիւնները, պահպանուի մեր քաջասրտութիւնը, եթէ Յիսուսի համար մեր առևտուրը վարենք ճշտիւ քրիստոնէական սկզբունքներով:

Պէտք է որ վաղեմի Սկիզբուհիները և հաւատարմութիւնն հանդէպ Բոպըրթ Պրուս թագաւորին՝ դերազանցէ քրիստոնէին սէրն ու հաւատարմութիւնն հանդէպ իր թագաւորին Յիսուս քրիստոսի: Պէտք չէ Յիսուսի հետևողներուն համար դեռ բոլորովին ուշ չէ իրենց նշանաբան ընել այս «Մէկուն համար», Յիսուսի համար, բանաձևը:

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄՕՐ ՄԱՐԻԱՄՈՒ ՎՐԱՅ

2.
[Խմբագրական]

Մարիամու պատմութիւնը գտնելու համար Աւետարանները քննողը չկրնար չզարմանալ որ այնչափ քիչ բան կայ անոր վրայ գրուած, և չկրնար չեզրակացնել թէ աւետարանիչները եւ նոր կտակարանի գրող միւս հեղինակները չէին կարծեր թէ Մարիամ կարելոր տեղ մը պիտի բռնէ քրիստոնէական եկեղեցւոյ պաշտաման և քարոզութեան մէջ:

Պէտք չէ հարկաւ որ փոքրկացիները անոր ընծայուած պատիւը: Անով կատարուեցաւ սա մարգարէութիւնը թէ կոնջ սերունդը պիտի ջախջախէ օձին գլուխը: Աշխարհի Փրկիչն մայրը կամ անոր երկրաւոր մօտագոյն ազգականն ըլլալու պատիւը մեծագոյն է քան զոր ունէ ուրիշ կին ընդունած է կամ պիտի ընդունի մինչեւ աշխարհիս վերջը: Այսու հանդերձ յայտնի է թէ այդ մերձաւորութեան չնորհիւ է եւ ոչ թէ իր արժանիքին՝ որ Մարիամ կը յիշուի Սուրբ Գրոց մէջ, եւ մեր Տէրօջը մանկական առաջին տարիներէն ետքը դուն ուրեք կը յիշատակուի ան եւ շատ կարճապատ կերպով: Երեւակայութիւնը ձեռնարկած է լեցնել Աւետարաններուն մէջ պակասածը, եւ ասոր վրայ պէտք չէ դարմանալ: Բնական է որ ուղեւոր աւելի բան դիտնալ «կանանց մէջ օրհնեալ» այս «չնորհընկալ կոյս»ին վրայ, որմէ ժողովուրդը մեր Աստուածային Փրկիչն իր մարդկային բնութիւնը: Եւ սակայն երբ այս աւանդութիւններուն վկայութիւնը կշռենք ճշմարիտ պատմական ոգիով, այսինքն առանց անոնց վաւերականութիւնն ապացուցանելու կամ հերքելու կանխակալ նպատակի, այլ՝ աննախապաշար եւ անկողմնակալ դատաւորի մը պէս, կը հարկադրուինք վճռել թէ քիչ արժէք ունին անոնք:

Չորս Աւետարաններէն երկուքին մէջ ընտելան յիշուի մեր Տէրօջը ծնունդը եւ մանկութեան օրերը: Մատթէոսի մէջ կը յիշուին անոր ծնունդը եւ յարակից քանի մը կարեւոր իրողութիւններ, բայց Յովսեփի եւ միայն Յովսեփի կ'երեւի հրեշտակը երեք անգամ, նախ պատուիրելով, «Մի վախճար քեզի առնել քու Մարիամ կնիկդ» ապա «Առ մանուկը ու անոր մայրը, ու Եգիպտոս փախիր», եւ ապա «Առ մանուկը, ու անոր մայրը եւ գնա՛ր արաբիք երկիրը»: Այս պատմութեան մէջ ընտել չի յիշուի Մարիամու մէկ խօսքը, կամ ամենափոքր նշան մը՝ որմէ կարենանք դատողութիւն ընել անոր նկարագրին վրայ: Ղուկասու առաջին երկու գլուխներէն միայն կը ստանանք որոշ գաղափար մը այն կոյսին վրայ, որ ընտրուած էր ըլլալ Մեսիային մայրը, եւ մեզի ընծայուածը գեղեցիկ պատկեր է: Քրիստոնէական բովանդակ եկեղեցին մեծ պատճառ ունի չնորհակալ ըլլալու որ գրուած են այդ երկու գլուխները: Ղուկաս է նաեւ որ կը պատմէ այն միակ միջադէպը, որ կը խզէ պատմութեան լռութիւնն այն գրեթէ երեսուն տարիներուն վրայով, որոնք անցան Քրիստոսի մանկութենէն մինչեւ այն թուականը երբ հրապարակային պաշտօնէութիւնն սկսաւ: Այն խօսքերը զոր Մարիամ խօսեցաւ երբ իր որդին գտնուեցաւ տաճարին մէջ՝ կը յայտնէին անոր մայրական սէրը եւ անձկութիւնը, եւ ամէն ճշմարիտ մօր կողմէ կրնային ըսուիլ նման պարագաներու մէջ: Հաւանական կը թուի որ Յովսեփի մեռաւ մեր Տէրօջը պատանեկութեան աստեղ, քանզի երբեք չի յիշուի այն թուականէն ետքը երբ Քրիստոս իր պաշտօնէութիւնն սկսաւ: Կը կարծուի թէ մեռաւ ան՝ տաճարին մէջ Յիսուսի գտնուելէն քիչ ետքը, թէեւ լոկ կարծիք է այս:

Քրիստոսի պաշտօնէութենէն սկսեալ, այսինքն այն կէտէն՝ ուր Մարկոս եւ Յովհաննէս կը սկսին իրենց Աւետարանները, Մարիամ միայն չորս անգամ կ'երեւի Նոր Կտակարանին մէջ: Եւ դիտելի է թէ առաջին երկու առիթներէն միով Քրիստոս անոր կը խօսի, եւ միւսով անոր վրայ յանդիմանութեան թեթեւ շեշտով մը: Այս առիթներուն առաջինը կը ներկայանայ Կանայի հարսնիքին

ատեն, ուր կ'երեւի թէ Մարիամ օգնութիւն սպասեց Քրիստոսէ, ապա թէ ոչ՝ պիտի չգիտէր անոր: Քրիստոս տակաւին հրաշք դործած չէր, բայց Մարիամ գիտէր թէ ան սկսած էր իր պաշտօնական դործունէութիւնը, եւ անոր ծննդեան յարակից պարագաներուն եւ հրեշտակին ու Սիմէոն ծերունիին խօսքերուն եւ թերեւս նաեւ այն նկարագրին համար զոր ցոյց տուած էր Քրիստոս իր մանկութեան եւ տղայութեան միջոցին՝ ակնկալեց անոր հրաշագործութիւնը տեսնել: Մեր Տէրօջը յանդիմանութիւնը խիստ չէ, եւ հաւանաբէն մեղմով կը յիշենք իր մօր թէ ինք այլեւս հպատակ չէ ծնողական իշխանութեան: Մարիամու երեւման երկրորդ առիթն այն է երբ Քրիստոսի եղբայրներուն ու քոյրերուն հետ մէկտեղ կ'ուզէ տեսակցիլ Քրիստոսի հետ ի Կափառնայում: Անտարակոյս շարժուած էր սէրէ եւ անձկութենէ նկատմամբ իր սիրելի որդւոյն: Տեղեակ էր այն աստիճանին որով կը նկատուէր Քրիստոս իշխաններէն, եւ ուղեց ազատել զայն վտանգէն զոր վերահաս կը տեսնէր: Ուստի ինք ու անոր եղբայրները տեսակցիլ խնդրեցին, հաւանաբէն որպէս զի, եթէ հնար է, համոզէին որ իրենց հետ տուն երթայ, իսկ եթէ չյաջողէին համոզել, ստիպէին զայն: Այս զգացումը պատիւ կը բերէ Մարիամու իրեւ խանդակով մօր եւ չնուազեցնէր մեր համարումն անոր վրայ: Սակայն թերեհաւատութիւն կը ցուցնէ Քրիստոսի պաշտօնին վրայ կամ այն իմաստութեան՝ որով կը կատարէր զայն: Եւ լռելեայն իմացուած յանդիմանութիւն մը կար Քրիստոսի սա պատասխանին մէջ. «Ո՞վ է իմ մայրս, եւ ո՞վ են իմ եղբայրներս»: Ըստ երեւութի մերժեց Քրիստոս երթալ իր մօրը եւ եղբայրներուն քով, եւ չարունակեց սորվեցնել ժողովուրդին:

Նոր Կտակարանին մէջ Մարիամու երեւման միւս գէպերն յիշելէ առաջ կրնանք մէջ բերել անոր վերաբերեալ երկու ակնարկութիւններ որ կը գտնուին աւետարաններուն մէջ: Մին կը գտնուի Մատ. ԺԳ. 33 համարին մէջ, ուր միայն անունը կը յիշուի եւ բան մը չըսուի իր վրայ: Միւսը կը գտնուի Ղու. ԺԱ. 27, 28 համարներուն մէջ: Բացառանշող կ'ընեն հաւանաբէն անձամբ չէր ճանչնար զՄարիամ, եւ Քրիստոսի պատասխանը մասնաւոր պատիւ չընծայեր իր մօրը, ոչ ալ կը միտի բարձրացնել անոր դիրքը:

Մարիամու երրորդ երեւումը տեղի կ'ունենայ խաչին ոտքը: Անոր ոչ մէկ խօսքը կը յիշուի այդ առիթով, բայց անոր հոն գտնուելը պերճօրէն կը յայտնէ անոր սէրը: Ծշմարիտ մայր էր ան, եւ Քրիստոս ճշմարիտ որդի: Խաչին տագնապներուն մէջ իսկ անոր վրայ կը խորհի եւ հնարաւոր լաւագոյն խնամքը կը տանի:

Միւսանգամ կը տեսնուի Մարիամ (Գոր. Ա. 14) վերնատան մէջ առաքեալներուն եւ միւս աշակերտներուն հետ աղօթքի պարագած: Չըսուի թէ ներկայ էր Համբարձման պահուն, կամ թէ ներկայ էր երբ Սուրբ Հոգին իջաւ Պենտեկոստէին օրը, բայց անհաւանական չէ որ երկուքին ալ ներկայ եղած ըլլայ: Այնուհետեւ բոլորովին կ'աներեւութանայ Մարիամ Սուրբ Գրոց մէջ: Ո՛րչափ ապրեցաւ՝ չենք գիտեր: Յով. ԺԺ. 27 համարէն կը հետեւցնենք թէ Յովհաննէս հետ բնակեցաւ Երուսաղեմի մէջ: Կ'աւանդուի թէ Յովհաննէս չէր ուղեր Երուսաղեմէ մեկնել, բայց եթէ Մարիամու մահուանէն ետքը՝ թէեւ կ'աւանդուի ալ թէ Մարիամ Յովհաննէս հետ Եփեսոս գնաց եւ հոն մեռաւ խոր ծերութեան մէջ:

Երբ Նոր Կտակարանի պատմութենէն կ'անցնինք ետքի աւանդութիւններուն, անմիջապէս կը զգանք թէ պատմական միջնորդութէ մը առասպելական միջնորդութէ մը կը փոխադրուինք: Աւանդութիւնը կը պատմէ թէ Մարիամ ամէն օր Յիսուսի գերեզմանը եւ Գեթսեմանի կ'երթար աղօթել: Ասոր արդեւք ըլլալ ուղեցին Հրեաներուն իշխանները եւ պատուիրեցին քարկոծել զայն: Բայց Աբգար թագաւորը ջանաց Տիբերիոս կայսրն համոզել որ Հրեաները պատժէ՝ զՔրիստոս սպաննելուն համար: Ուստի վախցան այդ խորհուրդը գործադրել եւ զՄարիամ համոզեցին Բեթլեհէմ երթալ եւ հոն բնակիլ: Արդ, եթէ աւանդութիւնն հոս վերջանար, կրնայինք ըսել թէ թերեւս ուղիղ է: Սակայն ինչո՞ւ ամէն օր գերեզման երթար Մարիամ, որ դիտէր թէ իր որդւոյն մարմինը ուրաթ կէսօրէն մինչեւ կիրակի առաւօտ միայն՝ մնացած էր գերեզմանին մէջ եւ ապա երկինք համբարձած: Մարիամու Բեթլեհէմ փոխադրուած ըլլալուն պատմութիւնն ալ անհայտ է «Ան ժամանակէն աշակերտը զանկա իր քովը առաւ» խօսքին բնական իմաստին հետ:

Բայց աւանդութիւնն աւելի հրաշալի բան մը կը պատմէ: Քրիստոսի Համբարձումէն քսան տարի ետքը Մարիամ իր որդին տեսնելու բռնուն կարօտով լեցուեցաւ, եւ հրեշտակ մը երեւնալով ըսաւ անոր թէ երեք օր ետքը անոր հոգին դրախտ պիտի փոխադրուի: Տուաւ նաեւ դրախտի արմաւենիի ոտ մը, որ անոր դագաղին առնելէն պիտի տարուէր, ըսաւ: Մարիամ խնդրեց որ մեռնելէն առաջ առաքեալները զինք տեսնեն, եւ այս խնդիրքն ընդունուեցաւ: Սուրբ Հոգին Եփեսոսէ առաւ բերաւ զՅովհաննէս, Հռոմէ զՊետրոս եւ զՊողոս, Հնդկաստանէ զԹովմաս, նաեւ զՄատթէոս եւ զՅակոբոս, որոնք միայն՝ կենդանի էին այդ միջոցին, եւ կենդանացուց միւսները որոնք մեռած էին, եւ բերաւ ամէնքը Բեթլեհէմ: Հրեշտակներ եւ անթիւ գորութիւններ կը կենային տան դրսի կողմը: Մարդիկ իրենց հիւանդները կը բերէին եւ անոնք բժշկութիւն կը գտնէին: Թագաւորը Երուսաղեմէ ձիաւոր զօրք զրկեց որպէս զի տանէին զՄարիամ եւ առաքեալները, բայց ասոնք օգին մէջ յափշտակուելով Երուսաղեմ գացին ձիաւորներուն գլուխներուն վերեւէն: Հոն քահանայապետներն արտօնութիւն խնդրեցին կրակով այրելու այն տունն ուր Մարիամ կը գտնուէր: Բայց երբ մօտեցան որ այրեն, տունէն կրակ ելաւ եւ լափեց զանոնք: Յաջորդ օրը, մինչ Մարիամ Գեթսեմանի կը տարուէր պատգարակով, Ճուֆիա անունով քահանայապետը վորձեց շրջել պատգարակը, բայց հրեշտակ մը հրեղէն սրով զարկաւ կտրեց անոր թեւերը, եւ Պետրոս բժշկեց զայն Մարիամու հրամանով: Այն օրը որ Մարիամ պիտի մեռնէր, Եւա, Աննա եւ Եղիսաբեթ եկան եւ համբուրեցին զայն, եւ Աղամ, Սեթ, Նոյ, Աբրահամ եւ միւս նահապետները, եւ Ենոքը, Եղիա եւ Մովսէս, եւ տասներկու կողք լեցուած անթիւ հրեշտակներ այցելեցին անոր: Մեռաւ Մարիամ եւ թաղուեցաւ, բայց առաքեալներուն ազգանքով Քրիստոս հրամայեց որ Միքայէլ հրեշտակապետը ետ բերէ անոր հոգին, ապա կենանք արուեցաւ անոր մարմնոյն, եւ հոգի ու մարմին միանալով զրախտ տարուեցան հրեշտակներէն:

Ո՛րչափ տարբեր է այս՝ մեր Տէրօջը հրաշքներուն վսեմ ու գեղեցկապէս պարզ պատմութիւններէն: Կարծես թէ առասպելախօս

մը իր ուղեղը պայթեցուցած է մէկտեղ բե-
րելու համար բոլոր հրաշալի հանգամանք-
ները զոր կրնար երեւակայել, եւ զայս
տուած է մեղի իրբեւ արդիւնը: Բայց ուրիշ
յօդուածի մը պահելու ենք ինչ որ տակաւին
ունինք ըսել:

ՄԱՅՐԱՆՈՅՆ ՉԱՐԵՐ

Մին վերջին դեռերէն զորոնք մարդիկ
ըրած են կամ կ'ընեն հիմա, ամբողջուն է
գործի մեծ մասին որ կատարուած է «չա-
րերուն» բարեկարգութեան համար: Բայց
«չար» ըսելով հասկցնել կ'ուզուի ընկերու-
թեան այն խաւը զոր Զօրավար Պօլթէ ըն-
կըղմած տաններորդ կ'անուանէ: Եթէ գործ-
նական արդիւնքին հետ բաղդատենք այն մի-
ջոցները եւ ջանքերը որ ի գործ դրուեցան
այս ձեռնարկին համար, ցաւով կը հասկնանք
թէ արդիւնքը յուսահատական է:

«Բարեկարգութիւն» հմայիչ նշանաբան է,
բայց կասկածիլ կը սկսինք թէ խոշոր մո-
լորութիւն մը եւ սխալ մը կը ծածկէ իր
ներքեւ: «Ընկղմած տաններորդ» վրայ եւ-
կեղեցիներու եւ անթիւ ընկերութիւններու
կողմանէ ծախսուած բոլոր կորուկին արդիւնքը
ողորմելի կերպով փոքր է, միայն թէ սա կայ որ
զատարարական է անձինք որոնք կը խորհին
գործնական բարոյական խնդիրներու վրայ:
Միայն դաշուած է «աւերակներու կոյտ»
կոչուածին եղբրքին: Արդի հոգեբանութիւնը
կը պարզէ սա բանը թէ պատանեկութեան
անցնելէն ետքը քիչ բան կրնայ կատարուիլ
մարդկային նկարագրին արմատական բարո-
յական միտումները փոխելու մասին: Ան-
ձեռնհասը, արեւցողը, եւ չափահասութեան
մոլորութիւններու եւ մեղքերու ունակացողը
դուն ուրեք կը բարեկարգուի: Շատ մը եւ-
րեւցած բարեկարգութիւններ իրական չեն,
մինչ չափահասութեան տարիքի մէջ տես-
նուած սակաւաթիւ բարեկարգութիւնները,
եթէ անոնց պատմութիւնները ճշդիւ ծանօթ
ըլլան, պիտի տեսնուի թէ պատանեկութենէ
առաջ Բնութեան վրայ ներգործած ազդեցու-
թիւններու արդիւնքն են: «Չարերը օրօ-
րոցն կը մոլորին»: Շատ հոգեբաններ մարդ-
կային ծնունդէն մինչեւ տասնընորս տարե-
կան հասակը կը համարին բարեբերու ձեւա-
կերպման եւ արմատացման սահմանը: Ոմանք
ալ եօթը տարեկան հասակը կը համարին
արտաքին սահման: Մէկ ունկի կանուխ ձե-
ւակերպութիւնը մէկ տակառաջափ բարե-
կարգութիւն կ'արժէ: Բարեկարգութիւնը
սխալ ծայրէն կը սկսի: Մանկութեան ձեռքն
է աշխարհի փրկութեան բանալին: Մէկ սե-
րունդ մանուկներ փրկեցէք, եւ անհունա-
պէս կը պարզէք եւ կը զիւրացնէք «չարե-
րու» հետ վարուելու խնդիրը: Այս է ճշ-
մարտութիւնը որուն կամաց կամաց կը բա-
նայ մարդկութիւնն իր աչքերը: Աստուծոյ
թագաւորութիւնը գլխաւորապէս մանկու-
թեան դռնէն ներս պիտի մտնէ:

ՏՈՄԱՐ

(Փրֆ. Ա. Պէշեւն, Ա. Եւստ.)

2

Հիմա դանք Զատիկի տօնին ժամանակը ո-
րոշելու խնդրին: Նիկիոյ Ժողովէն (Յ. Տ.
325էն) առաջ այս մասին անհամաձայնութիւն
կար: Արեւմտեան եւ Արեւելեան Եկեղեցիք
տարբեր օրեր կը տօնէին Զատիկը: Զատիկի
տօնին օրը որոշելու համար Նիկիոյ Ժողո-
վին մէջ սա չորս կէտերը հիմ ընդունուե-
ցան. (1) Այդ օրը պէտք է որ կիրակի ըլ-
լայ, (2) Այդ կիրակին պէտք է որ լուսնի

լուսնէն (14 երրորդ կամ 15 երրորդ օրէն) ետքը
եկող կիրակին ըլլայ. (3) Զատիկան լու-
սինը, այսինքն բուն Զատիկը որոշող լու-
սինը պէտք է որ Գարնանային Գիշերահա-
ւատարին մէջ եւ կամ անոր անմիջապէս յա-
ջորդող լուսնի լուսնը համարուի, եւ (4)
Գարնանային Գիշերահաւատարը պէտք է որ
միշտ Մարտ 21 հասկցուի:

Ըստ այսմ, ըսել է թէ եթէ լուսնի լուսնը
Մարտ 21էն առաջ պատահի եւ այդ օր չա-
բաթ ըլլայ, երկրորդ պայմանին համաձայն,
յաջորդ օրը (Մարտ 22) կրնայ Զատիկ տօն-
ուիլ, բայց եթէ Մարտ 21-ի հանդիպող լուսնի
լուսնը կիրակի օր պատահի, Զատիկը ոչ
թէ այդ օր, այլ՝ կիրակի մը յետոյ (Մարտ
28ին) պիտի տօնուի: Եթէ լուսնի լուսնը
Մարտ 20-ի դայ, այս լուսնի լուսնը Գիշե-
րահաւատարէն (Մարտ 21էն) առաջ հանդի-
պելուն համար, երրորդ պայմանին համա-
մատ, Զատիկան լուսնի պիտի չհամարուի,
եւ հարկ պիտի ըլլայ սպասել որ անգամ մըն
ալ լուսնի ծնունդ պատահի եւ անոր լուսնէն
ետքը եկող կիրակին Զատիկ տօնել: Այս
երկրորդ լուսնի լուսնին միայն Ապրիլ 18ին
տեղի կրնայ ունենալ: Եւ եթէ այնպէս պա-
տահի որ Ապրիլ 18ը կիրակի օրուան հան-
գիպի, այն ատեն որովհետեւ երկրորդ պայ-
մանին համաձայն Զատիկը կիրակի մը յե-
տոյ պէտք է տօնուի, Ապրիլ 23ը Զատիկ
պիտի համարուի: Արդ կը հասկցուի թէ Նի-
կիոյ Ժողովին կարգադրութեան համեմատ,
Զատիկը ո'չ Մարտ 22-առաջ, եւ ո'չ Ապրիլ
23էն ետք, այլ՝ այս երկու ծայրերուն մէջ-
տեղ ինկող կիրակիներէն մէկուն պիտի հան-
գիպի: Եւ անա Եկեղեցական Տոմարին նպա-
տակն է գտնել թէ այս հինգ կիրակիներէն
որը վերոյիշեալ չորս պայմաններուն համա-
ձայն կու գայ: Ոսկեթիւնները, վերադիրները
եւ կիրակագիրները (*) այս նպատակաւ հա-
րուած են: Այս հաշիւները որ արդէն ի սկզբ-
բան բաւական կնճռոտ էին, Հին եւ Նոր
Տոմարներուն տարբերութեան պատճառաւ
որ հիմա 12 օր է, աւելի եւս կնճռոտած
են: Այնպէս որ Տոմարի մը նայելով, Զատ-
իկան կոչուած լուսնի լուսնին շատ ան-
գամ ուրիշ Տոմարի մը նայելով այնպէս չկըր-
նար համարուիլ, ուստի Զատիկներն ալ ի-
րարմէ քանի մը շաբաթ հեռու կը գտնուին
հարկաւ: Օրինակի համար, այստարի (1899),
որովհետեւ ըստ Նոր Տոմարի Զատիկան
լուսնի Մարտ 26ին հանդիպեցաւ ըստ երկ-
րորդ պայմանին, անկէ ետքը եկող կիրակին
Զատիկ պիտի համարուէր, եւ այնպէս ե-
ղաւ ալ: Բայց Մարտ 26 կոչուած ըստ Հին
Տոմարի Մարտ 14 է, եւ որովհետեւ Մարտ
14ը Մարտ 21էն առաջ է եւ երրորդ եւ
չորրորդ պայմաններուն չհամաձայնիր, ան-
կէ ետքը եկող լուսնի լուսնի սպասել հարկ
եղաւ: Ուստի մինչ Գրիգորեան Տոմարն
ընդունողները Զատիկը Ապրիլ 2ին տօնե-
ցին, միւսներուն Զատիկը չորս շաբաթ ետ-
քը, Ապրիլ 30ին, եկաւ:

Որոշելու համար թէ Զատիկը ո'ր կիրա-
կին պիտի գայ, պէտք է գիտնալ այն տար-
ուան Ոսկեթիւնը, վերադիրը եւ կիրակա-
գիրը, եւն, նաեւ չմոռնալ ի հաշիւ առնուլ
Հին եւ Նոր Տոմարներուն տարբերութիւնը,
եւ Նահանջ տարիներուն պատճառաւ յիշեալ
հաշիւներուն վրայ աւելցուելու թիւերը: Բայց
այս նպատակաւ պատրաստուած ցուցակ-
ները Տօնացոյցներու եւ գիտական գիրքե-
րու յատուկ են, ուստի կարելի է որ ամէն

(*) Շաբթուան եօթն օրերը, կիրակիէն սկսելով
Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. գրեթե մէկ նշանակուին: Կի-
րակագիրը կը կոչուի Յունուարի այն օրուան համա-
պատասխանող գիրը որ տարուան առաջին կիրակիին
կը հանդիպի: Ներկայ (1899) տարուայ առաջին կի-
րակին Յունուար 1-ին կը հանդիպի եւ գալ տարուանը
Յունուար 7ին, ուստի անոնց կիրակագիրներն են
Ա. Ե. Է.

մարդու ձեռք գտնուին: Այս պատճառաւ
մենք պատշաճ համարեցինք ներկայացնել հոս
կանոն մը զոր իւրաքանչիւր անհատ գիւ-
րաւ հասկնայ եւ գործադրէ: Ահաւասիկ.

(1) Տրուած տարին ուրոյն ուրոյն, 19, 4
եւ 7 թիւերով բաժնէ, եւ Յաջորդները (ա),
(բ) եւ (գ) գիրերով նշանակէ:

(2) (ա)ին 19 անգամին հաստատուն հա-
մարուած 24ը (1900ին նախընթաց 200 տա-
րիներուն համար 23ը) գումարէ, 30ով բաժնէ
եւ մնացորդը (դ)ով նշանակէ:

(3) 2 (բ)ը, 4 (գ)ը եւ 6 (դ)ն եւ հաստա-
տուն համարուած 5ը (1900ին նախընթաց
200 տարիներուն համար 4ը, եւ 1582էն մին-
չեւ 1800ը 3ը) գումարէ, 7ով բաժնէ եւ մնա-
ցորդը (ե)ով նշանակէ:

(4) Հաստատուն համարուած 22ին աւել-
ցուր (զ)ը եւ (դ)ն, գումարը Մարտ 1էն հաշ-
ուելով Զատիկին թուականը կը ցուցնէ:

Չոր օրինակ, գիտենք թէ ներկայ տար-
ուայ մէջ Զատիկը ըստ Նոր Տոմարի Ապրիլ
2ին եւ ըստ Հին Նոր Մարտի 30/18ին հանդի-
պեցաւ: Թէ յիշեալ կանոններով ինչպէս կ'ելլէ
այս եզրակացութիւնը, անա կ'երեւնայ հոս.

(1). 1899÷19=99+18. ուրեմն (ա)=18:
» 1899÷4=474+3. ուրեմն (բ)=3:
» 1899÷7=271+2. ուրեմն (գ)=2:

(2). 19×18+23÷30=12+5. ու-
րեմն (դ)=5:
(3). 2×3+4×2+6×5+4÷7=6+6.
ուրեմն (ե)=6:

(4). 22+5+6=33: Ուրեմն 1899-ի Զա-
տիկը ըստ Նոր Տոմարի Մարտ 33ին կու
գայ, որ Ապրիլ 2 ըսել է:

Ըստ Հին Տոմարի եւս հաշուելու կերպը
միւսնային է, միայն թէ (2)ի մէջ 23ին (կամ
24ին) տեղը՝ անոր պէս հաստատուն համար-
ուած 15ը, եւ (3)ի մէջ 4ին (կամ 5ին) տեղը՝
անոր պէս հաստատուն համարուած 6ը պէտք
է դնել, սապէս.

(1). 1899÷19=99+18. ուրեմն (ա)=18:
» 1899÷4=474+3. ուրեմն (բ)=3:
» 1899÷7=271+2. ուրեմն (գ)=2:

(2). 19×18+15÷30=11+27. ու-
րեմն (դ)=27:
(3). 2×3+4×2+6×27+6÷7=26+0.
ուրեմն (ե)=0:

(4). 22+27+0=49: Ուրեմն ըսել է թէ
ըստ Հին Տոմարի Զատիկը Մարտի 49ին կու
գայ, որ Ապրիլ 18/30 ըսել է: (Վերոյիշեալ
կանոնները Գերմանացի չափադէտին Մր-
կոսի ալճէպրական հաւատարմութեան ճամ-
բով հանած եզրակացութիւններէն ընդօրի-
նակուած են:)

Զատիկ կիրակին գտնուելու համար այս
կնճռոտ հաշիւները տեսնելով շատեր պիտի
խորհին հարկաւ թէ արդեօք Նիկիոյ Ժողո-
վին մէջ ասկէ աւելի պարզ եւ դիւրին եղա-
նակ մը չէին կրնար գործածել: Պարտիմք
խոստովանիլ թէ այդ խնդիրը մեզ ալ կը
զարմացնէ: Արդեօք չէ՞ր կրնար ըլլալ որ այն
մեծարոյ Հայրերը, փոխանակ լուսնին ծը-
նունդին կամ լուսնի խնդիրը, կամ արեղա-
կին Գարնանային Գիշերահաւատարի կէտին
գալու կամ չգալու պարագան, որ ուղղակի
աստղագիտութեան կը պատկանին, պայման
չդնելով որոշ օր մը սահմանէին եւ ամէն
տարի Ապրիլի երեւոյթ կամ երեւոյթ կիրակին
Զատիկ ըլլայ ըսէին: Եթէ այսպիսի եկեղե-
ցական Ժողով մը այս դարու մէջ գումար-
ուէր, արդեօք կ'որոշեզէ՞ր այսօրինակ կրնձ-
ռոտ կանոն մը: Ո'վ գիտէ, թերեւս շատ հե-
ռու չէ ժամանակը երբ եկեղեցական իրաց
մէջ պիտի փնտռուի պարզութիւն եւ միա-
բանութիւն զոր կը փնտռէ այսօր քաղաքա-
կան աշխարհը կշիռներու, գրիւններու եւ
կանգուններու մէջ:

ՎԵՐՁ

ԺԱՆՏԱԽՏ

Քանի մը տարիներ առաջ Չինաստանի եւ
վերջերս Հնդկաստանի մէջ ժամատախտի ե-
րեւումին վերաբերեալ լուրերը շատերու սար-
սափ եւ զարմանք ազդեցին: Ժամատախտը ա-

նոնց կարծիքով հին ժամանակի կամ Միջին Դարերու ախտ մըն էր, եւ կը համարէին մարդու անհետացած պատուհասներէն մին, ապահովապէս թաղուած՝ իրեն զոհերէն մէկուն պէս։ Եւ ոակայն ճշմարիտն այն է թէ երբեք անհետացած չէ։ Թէպէտ Եւրոպայէ քաշուեցաւ, արդի քաղաքակրթութեան շնորհիւ մաքրութեան կամաց կամաց զարգանալուն պատճառաւ, պահուած է բոլոր այս տարիներուն մէջ Արեւմտեան Զինատանի եւ անոր մերձակայ Կեդրոնական Ասիոյ զրիթէ անմատչելի եւ աննկարագրելի կերպով աղտեղի կողմերէն ոմանց մէջ։ Կը գտնուի նաեւ Կեդրոնական Ափրիկէի ինչ ինչ մասերուն մէջ, եւ պզտիկ նմանօրինակ համաճարակ մըն ալ աւեր գործեց Ռուսիոյ Ատէրբայժան քաղաքին մէջ դեռ ասկէ իբր քսան տարի առաջ։ 1894էն հետէ յաճախ լսած ենք Զինատանի ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ եւ ի Հնդկաստան գլխաւորապէս Պոմպայի մէջ ժանտախտի պոչութեան վրայով, եւ ախտը հիմա հասած է Աղէքսանդրիա եւ երեւցած է նաեւ Փորթուկալի մէջ։

Ժանտախտը միջրոպային ախտ է։ Կը սնանի աղտեղութեան եւ առհասարակ վատասողը պայմաններու մէջ, այնպիսի տեղեր ուր մարդկային էակներ կը խռնուին փոքրիկ եւ մութ բնակարաններու մէջ։ Առնչաներն ալ կը վարակուին անով, եւ կը կարծուի թէ միջոց են անոր ծաւալման։ Լուերուն համար ալ կ'ըսուի թէ տխտին ժանրը հիւանդներէն առողջներուն կը փոխանցեն։ Անիկա կը կոչուի պալարաւոր ժանտախտ, վասն զի աճուկի կամ անուրի (դրթուգ) դեղձերը կ'ուռնին, ինչ որ անոր գլխաւոր եւ ամենէն յաճախադէպ ախտանշաններէն մին է։ Հիւանդութիւնը կը սկսի բոլոր տենդերուն պէս, գլխու ցաւով, ախտեղի գոցուելով, սրտի խառնուրդով, մասններուն եւ ոտկոտներուն մէջ անորոշ ցաւերով, սաստիկ յոգնութեան եւ սարսուռի զգացումով, եւնոյ Բայց նշանը որ կարող կ'ընէ տխտացեալը գուշակելու իր հիւանդութիւնը գրեթէ բացարձակ ստուգութեամբ, այն փոփոխութիւնն է զոր կը զգայ ան երբ կը կոխուի անութիւն ներքեւը կամ աճուկին մէջ — գեղձերու ուռուցման կտրապիտը։ Ախտէն բռնուողի մը համար քիչ բան կրնայ ըլլալ, բայց շատ բան կրնայ ըլլալ ախտին յարձակումն արդեւելու համար։ Ախտը չկրնար զօրանալ արեւու լոյսին եւ մաքրութեան մէջ, եւ տարածուող համաճարակ մը չկրնար տիրել քաղաքի մը մէջ ուր արդի առողջապահական տնօրինութիւնները կը գործադրուին։ «Թոքային» ժանտախտը որմէ քսնի մը անձինք տնցեալ տարի մեռան Վիէնայի մէջ, ժանտախտին մէկ ձեւն է որ գլխաւորապէս թոքերուն կը ներգործէ, եւ ախտանշանները հասարակ թոքատապիւններն են։ Այս ձեւը շատ վտանգաւոր է եւ գրեթէ ամէն անկէ բռնուող կը մեռնի։ Պալարաւոր ժանտախտէ բռնուողներուն տառնէն իբր ութը կը մեռնին։

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՏ ՄԸ

Կը ծանուցուի գիւտ մը որ գիտական սոսիստիկն մէջ այնքան կարեւոր արդիւնքներ կը խոստանայ տալ որքան տուած է շատ տարիներու մէջ ունէ գիւտ։ Գիւտը արդիւնքն է Ուաշինկիթնի Ծուէտացի բնալոյծ Թէէոտոր Օլընի փորձերուն, եւ նման շատ ուրիշներու լոկ զիպուածով գտնուած է։ Մր Օլընի գիւտն է նոր տարր մը որ կը կապուի զիպուած, ոսկին, արծաթը եւ շատ մը ուրիշ մետաղներ, զանաք կապուող,

ճիւղն եւ կոանկի կ'ընէ ինչպէս է մածիկը (մաճուն) կամ խմորը, այնպէս որ լոկ ձեռքով հնար է ուղղուած ձեւը տալ անոր։ Քիմիական այդ նոր ազդակը մոմաւային թթուում (tauric acid) կոչած է Մր Օլըն, վասն զի տեսակ մը քարաքոսէ (ճիւղ օթու) կամ սոնկէ կը հանուի որ ժայռերու կամ ծառերուն արմատներուն վրայ կ'աճի, եւ որ առաջ երբեք քիմիական քննութեան չէր ենթարկուած։ Նոր թթուութեան փորձուեցաւ բազմաթիւ երեւելի քննալոյծներէ, որոնք Մր Օլընի գիւտը բնալուծական աշխարհի հրաշալիքներէն մին կը համարին, եւ կը հաւատացուի թէ այս գիւտը իր առջեւ մեծ եւ կարեւոր ապագայ մը ունի արուեստից եւ գիտութեանց մէջ։

ԱՅԼԵՒԱՅԼ

Դեռ առնչեալ լատին լատինալ։ Փորձ. Մորից կը գրէ Գերմաներէն բժշկական պարբերականի մը մէջ թէ զեղերը մարդկային կազմութեան ամենէն աւելի շուտ կ'ազդեն երբ ջուրով կ'առնուին պարսպ ստամոքսի մէջ։ Շատ պարագաներու մէջ, կ'ըսէ, այս կերպով որոշ ներգործութիւն կը տեսնուի, մինչ ներգործութիւն չտեսնուի միեւնոյն զեղաբաժինն առնելով կերակուրէն քիչ ետքը։ Դեղն առնուելէն անմիջապէս ետքը կերուած կերակուրը կը յապաղեցնէ զեղին ծծումը։

Պայտլ լին հոգ շփեալ։ Լէնդրսիպերիա կան երկաթուղոյն կառախումբերը Պայտլ լին վրայէն պիտի անցուին շոգենաւով մը, որ կ'ըսուի թէ ունէ շոգենաւի մէջ գործածուած մեքենաներուն ամենէն զօրաւորներն ունին։ Անոր մեքենաները 40,000 ձիու ոյժ ունին։ Անոնց աւելու ոյժին մէկ մեծ բաժինը պէտք պիտի ըլլայ կոտրելով ճամբայ բանալու համար շոգենաւին այն թանձր սառցին մէջէն որ ձմեռուան մէջ կը ծածկէ լինը։ Բայց Վիլհելմ Կրեմս մեծ շոգենաւին մեքենաները 28,000 ձիու ոյժ ունին միայն։

Ծերութեան հասակէ լոյս։ Ծերութեան հասակի յատուկ թոշակի ծրագիր մը պիտի ներկայացուի առաջիկայ Բրիտանական խորհրդարանին։ Կ'առաջարկուի թոշակ մը յատկացնել Բրիտանական պետութեան մէջ զրտնուած իւրաքանչիւր անձի որ վաթսուներեք եւ աւելի տարեկան է, որ չարաթը տասը շիլլինգ աւելի եկամուտ չունի ունէ աղբիւրէ, եւ ջանացած է ապրուստ հայթայթել իրեն եւ իրեններուն համար։ Թոշակը չարաթական հինգէ մինչեւ եօթը շիլլին պիտի ըլլայ անոր բնակութեան տեղոյն ծախքին համեմատ։ Յիշեալ գաղափարը բողմաթիւ պաշտօնադէմներ ունի, եւ կը թուի թէ օրէնք պիտի ըլլայ կանուխ կամ ուշ։ Իկաւ լուծառականութեան պաշտպան հրատարակութիւններէն ոմանք, ինչպէս Սթեֆէյլը, կը կասկածին թէ մի գուցէ այդ գաղափարը ներածուած ապրանքներէ ծանր մաքս առնելու նպատակ մը նշանակէ, վասն զի կը կարծեն թէ ուրիշ ոչ մէկ կերպով կառավարութիւնը կարող է հայթայթել թոշակին հարկաւոր գումարը։ Միւս կողմանէ, առ հասարակ կ'ընդունուի թէ ծրագիրը բանաւոր լուծում մը պիտի ըլլայ ծերութեան հասակի աղքատութեան։

Աշխարհէ բնակչութեան աճումը։ Թէ աշխարհս ծայրէ ծայր պիտի լեցուի բնակիչներուն չափազանց աճումովը, հաւանական չէ որ իրականանայ գէթ մինչեւ ապագայ քսնի մը դարեր։ Բայց Եւրոպական երկիրներու բնակչաց աճումը ցուցնող թուանշաններ, զորոնք

մօտերս հաւաքած է Սըր Բոպըրթ Կիֆըն, կը թելադրեն թէ Մալթուսի այնքան աղմուկի պատճառ եղող վարդապետութիւնը կրնայ փաստ մը ունենալ այդ իրականութեան առիթով։ Ըստ Սըր Բոպըրթ Կիֆընի վիճակագրութեան, Միացեալ Թագաւորութեան — Անգղիոյ, Սկոտլոյ եւ Իրլանտայի — բնակիչներուն թիւը 1872էն ի վեր 32,000,000էն 40,000,000ի բարձրացած է։ Ներկայ դարու սկիզբները Անգղիա, Սկոտլա եւ Իրլանտա 11,000,000 բնակիչ ունէին, եւ Գաղղիա՝ 26,000,000, բայց այսօր այս երկու երկիրներուն բնակչաց թիւը գրեթէ նոյն է։ Ռուսիա 1870էն հետէ 60,000,000 բնակիչ աւելի ունի, վասն զի այժմ անոր բնակչաց համագումարն է 130,000,000։ Գերմանիա, որ դարու սկիզբները 20,000,000 բնակիչ ունէր, հիմա ունի 50,000,000—60,000,000, որուն գրեթէ մէկ քառորդը ծնունդներուն՝ մահերուն վրայ ունեցած առաւելութիւնն է։ Երբ միտք կը բերուի թէ բոլոր այս երկիրներէն, մասնաւորապէս Գերմանիայէ եւ Միացեալ Թագաւորութեանէն, բազմաթիւ անձինք գաղթած են այդ նոյն տարիներուն մէջ, այս թուանշաններուն աճումը յաւելուածական նշանակութիւն մը կ'ունենայ։ 1871էն հետէ Միացեալ Թագաւորութեան Միացեալ Նահանգները գաղթած են գրեթէ 4,000,000 անձինք, իբր նոյնչափ ալ Գերմանիայէ։

Սառնիկ լինէ զաւելի Լաֆոնտ։ Կը թուի թէ մտային ծայրագոյն յուզումը կրնայ բոլորովին թափել մազը։ Փարիզի բժշկական թերթերէն մէկը կ'ըսէ թէ զօրաւոր զեղացի մը որ առատ մազ ունէր եւ տակաւին ճերմակ չէր տեսնուեր մէջը, տեսնելով որ իր փոքրիկ զաւակը ձիւն ոտքին տակ կոխոտուեցաւ, սաստիկ վախցաւ։ Դող մը եկաւ վրան եւ սրտի բաբախում, երեսին վրայ եւ գըլխուն մէջ ցուրտի սարսուռ եւ ձկուտմանը զգաց։ Հետեւեալ օրը գլխուն մազերը, մօրուքը եւ յօնքերը իյնալ սկսան մեծ քանակութեամբ, այնպէս որ ութ օր յետոյ բոլորովին ճաղատ եղաւ։ Քանի մը չարաթ ետքը նոր մազ երեւնալ սկսաւ։

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԱԶԳԱՅ ՄԷՋ

Գ
(Յ. Մ., Կ. Կ.)

Պարսից Անդէնաբանութեան (eschatology) զարգացումը շատ շահեկան նորութիւններ յառաջ բերաւ։ Կանուխ ժամանակաց Աստուածաբանութիւնը փոխուեցաւ, աւելի թանձրացեալ եւ նուազ հոգեւոր ձեւ մը առաւ։ Տարեբայ պաշտամունքը աւելի մեծ տեղ բռնեց։ Աստուածը բազմացան։ Քուրմերու պաշտօն մեծացաւ եւ զօրացաւ։ Ընդ նմին արարողութիւն, օրինական տարերք, պահեցողութիւնք, խղճի մանր կանոններ, ծէսերու մանր հրահանգներ։ Մանաւանդ հմայական զօրութիւնները ընծայուեցան լուացութիւններու եւ կենաց ջրոյ, որոց միջոցաւ կամ գործածութեամբ անմահութիւն ստանալի էր։ Ի մէջ այլոց, կրկին էութեան վարդապետութիւնը մոռնուեցաւ Անդէնաբանութեան մէջ նման Եգիպտականին։ Այս էութեան մին երկնային էր եւ տիպար ֆիզիքալային։ Ի ընէ անմահ էր, քանզի զոյ էր երբ դեռ ֆիզիքականը ձեւ եւ կերպարան չէր առած։ Կը տեսէր նաեւ յետ մահուան ֆիզիքականին, եւ էր միանգամայն պահապան հոգի նոյնին։

Անդէնաբանութեան ոչ անկարեւոր վարդապետութիւններէն էր Հրէից Միսիային

նման մեծ Մարգարէի մը գալուստը, Հա-
ղարամեան եւ անոր վերաբերեալ իրաց լիճակ
մը, երկրիս սահմանաւոր տեւողութիւնը
որպէս նաեւ վերականգնումը, նոր երկրին
անապական ընտելութիւնը, մեռելոց յարու-
թիւնը, ընդհանուր դատաստանը, եւ Հա-
րին եւ բարւոյն իմիմեանց բաժանումը, Հա-
րին եւ բարւոյն որպէս նաեւ ամենայնի
մաքրուելը՝ կրակէ անցնելով: Ասոնք արգա-
րեւ կը ցուցնեն բարձր ըմբռնում հանդեր-
ձեալ կենաց եւ ապագայի ընդհանրապէս,
բարձր քան զոր տեսնուած է ուրիշ կա-
սլաշտ ազգերու մէջ: Այս ըմբռնում, եթէ տե-
ւէր եւ մնար առողջ լիճակի մէջ, կը բաւէր
հզօր եւ տեւական ընել այն կրօնքը: Բայց
թերացաւ, քանզի այս վեհ ճշմարտութիւնը
քրմաց ձեռաց մէջ խեղաթիւրեցան անհե-
թեթ ու կնճռոտ այն տղայական մեկնու-
թիւններով, զոր անոնք կու տային այս ճշ-
մարտութիւններուն: Կենաց, մահուան եւ
հանդերձելոյն բարձր ըմբռնումները թաղ-
ուեցան անիմաստ եւ անհեթեթ յաւելուած-
ներու եւ մանր մեկնութիւններու մէջ: Ար-
դարեւ անմահութեան վարդապետութիւնը
կար եւ կը մնար: Բայց ինչպէս, իրեւ սա-
նայի բան մը գործածութեամբ տեսակ մը
կենաց ջրոյ, յորում բովանդակեալ էր այդ
զօրութիւն: Մեռելոց յարութիւն այնպիսի
անհեթեթ եւ մանր մեկնութիւններով ծան-
րաբեւեռեալ էր որ առասպելի արտաոց ե-
րեւոյթը առաւ: Աստուածաբանութիւն եւ
Անդէնաբանութիւն չի հասան այն նպատա-
կին ուր կը դիմէին, քանզի քրմութեան քաղց-
կեղը կրօնից սրտին դալաւ, որով վարակ-
ուելով կորսնցուց կրօնքն իւր կեանքը. փոխ-
ուեցաւ բարոյականը մեքենական արարո-
ղութիւններու եւ հոգեկան մաքրութիւնը՝
մաքրութեան նշանակ ծէսերու: Քրմութեան
զօրանալուն հետ հմայութեան հաւատքը զօ-
րացաւ, որով իբր թէ կը խափանուէր Հա-
րին ազգեցութիւնը: Ահա այսպէս հնագոյն
կրօնքները նիւթականութեան հոգեզուրկ
ախտով վարակուելով ապականեցան եւ կոր-
սուեցան երկրիս երեսէն: Այժմու Փարսի-
ները նախկին ծաղկեալ ժողովրդի մը աւե-
րակն են իրաւամբ, իրենց սրբազան մատ-
եաններն ալ աւերակը՝ նախկին սրբազան
հոյակապ մատենադրութեան մը:

ՇԱՐՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆԻՐ
ԼՈՒՐ ՕՐԵՐՈՒ

Մովսիսական օրէնքը կը հրամայէր օրը եր-
կու անգամ զոհագործել հրապարակաւ: Զո-
հագործութիւնն իր հետ ունէր անշուշտ
խնկարկութիւն, սաղմոսերգութիւն, օրինաց
ընթերցում, եւ երկրպագութիւն: Քրիստո-
նէութիւնն հետեւեցաւ այս երկրպագութեան
ժամանակին եւ անգամին՝ թէեւ տարբեր ձեւի
տակ: Եթէ չեմ սխալիր, արեւելեան ինչ-
պէս նաեւ արեւմտեան հին եկեղեցիք օրը
երկու անգամ երկրպագութիւնը առաքելա-
կան դարէն ընդօրինակեցին, առաքելական
դարն ալ՝ Մովսիսականէն: Կը փափաքիմ զիտ-
նալ պատմագէտներէն թէ արդեօք փոփո-
խութիւն մը եղած է աս մասին ոեւէ դա-
րու մէջ կամ ոեւէ տեղ: Նաեւ կը փափաքիմ
զիտնալ թէ Բողոքականութեան տարբեր
կերպը, այսինքն շարթթուայ մէջ միայն եր-
կու կամ մէկ պաշտամունք ունենալը ուս-
կից մուտ գտած է ու երբ եւ ինչո՞ւ:

Աւետարանի այնքան պարզ ճշմարտու-
թիւնները, ազգու քարոզութիւնները, կի-
րականօրեայ դպրոցները եւ անոնց ցարդ գործա-
ծած ոեւէ միջոցը յայտնապէս ակնկալուած

արդիւնքը չբերին, թէեւ ապարդիւն ալ չեն
եղած: Տեղ տեղ Սուրբ Հոգիին այցելու-
թիւնները նշմարուեցան, երբեմն ալ ուժգին
արթնութիւններ եղան: Սակայն կարծես թէ
առաւօտեայ ցօղի պէս շուտ ցնդելու միտումը
ունին. երկար չեն տեւեր, խոր արմատ չեն
արձակեր, առատ պտուղ չեն բերեր, ինչ-
պէս եղաւ Պենտեկոստէին օրը եւ առաջին
երեք դարերը, Լուտերի օրերը, Ռէֆորմի կամ
Հոլթիֆիլիոսի ժամանակները: Ինչո՞ւ. միթէ
կրակը երկինքէն չէ՞ր, միթէ գործող Սուրբ
Հոգին չէ՞ր: Ո՞վ կրնայ կասկածել թէ երկ-
նային հուր էր որ վառեց հաւատացելոց սրբ-
տերը, Սուրբ Հոգին էր որ այցելեց, արդիւ-
նաւորեց գործածուած միջոցները եւ շատե-
րու աղաղակել տուաւ, ինչ ընեմ որ փրկուիմ:
Ուստի ինչո՞ւ այնչափ շուտ մարեցաւ կրակը,
կամ բոցերը դացին ու միայն կայծերը մնա-
ցին, ան ալ մոխրի տակ: Ճէնանեանի աշ-
խատութեամբ Աստուծոյ աւետարանականաց
վայելած արթնութիւնը ինչ եղաւ: Շմա-
ւոնեան Հայրիկին ձեռամբ ի խորքերդ ե-
րեւցած հոգեւոր շարժումը գրգռումը ո՞ր
մնաց: Քանի տարի առաջ Այնթապին ինչ
եղաւ: Աս եւ ասոնց նման եղածները եր-
կու անգամ երկուք չորս ընելուն վստահ ը-
լալուստ Հափ գիտէնք թէ աստուածային մի-
ջոցներով եւ հաւատքով յառաջ եկած ստոյգ
գործերն էին Աստուծոյ Սուրբ Հոգիին, բայց
շարունակելի չեղան եւ կամ շատ քիչ եղան:
Արդիւնաւոր եղան, սակայն ոչ առաքելոց
վայելածին Հափովը: Ինչո՞ւ: Մշակի փոփո-
խութիւն կայ՝ անո՞ր համար, թէ տարբերու-
թիւնը երեւցաւ երբ դեռ նոյն վսեմ պաշ-
տօնեայք իրենց բեմերն եւ տեղերն լեցուցած
էին: Թող ամէն ընթերցող ասոր վրայ ինք
խորհի: Եթէ պաշտօնեան նոյն, իր եռանդը
նոյն, գործածած կերպը նոյն, արդիւնքը ին-
չո՞ւ նոյն չմնաց: Ով հոգեւոր արթնութեանց
փորձառուներ, համը առնողներ, անոր յիշա-
տակով ուրախացողներ ու կորուստով սգա-
ցողներ, ով անոր համար հառաչողներ եւ այդ
օրերը, երջանիկ օրերը տեսնելու ցանկացող-
ներ ու անոր համար մաշող ու ակնկառոյց
սպասողներ, պատճառները չէ՞ք խորհիր, դա-
նոնք դարմանել չէ՞ք ճգնիր: Աստուծոյ ու իր
սուրբ ըլլալու եկեղեցւոյն սիրոյն համար, ով
պաշտօնեայք աւետարանի եւ հոգւոց փրկու-
թեան նախանձ ունեցող քրիստոնէայք, հա-
ձեցէք աս խնդրոյն շուրջ դառնալ, ինչո՞ւ
հոգեւոր զօրաւոր արթնութիւններ չունինք
եւ, երբ կ'ունենանք, Աստուծոյ անհուն ու-
ղորմութեամբ ինչո՞ւ չեն շարունակուիր:
Պատճառները հաճեցէք ցուցնել ու անոնց
դարմանք ցուցնել: Իբր մէկ անարժան
գործաւոր մը, Աստուծոյ չնորհ գտած խա-
նձող մը թէպէտ, ներեցէք որ գոնէ երկու
պատճառ յիշեմ, ուրիշներուն ձեզմէ սպա-
սելով:

Ոգեկից ըմպելին է, կարծեօք, մէկ պատ-
ճառը: Սուրբ Հոգիին փափուկ ու նուրբ եւ
քաղցր գործը իր ուժգնութեամբ, ընդարձա-
կութեամբ եւ արդիւնաւորութեամբ կրնայ
շարունակել, երբ պաշտօնեան կամ եկեղեցին
ու ժողովուրդը ասոր ազգեցութեան տակ
կ'իյնան: Աւելի փորձառուները թող հաճին
աւելի ընդարձակ կերպով պարզել իրենց տե-
սութիւնները: Ոգեկից հեղուկը ինծի կը թուի
թէ միշտ մարող է երկնային հուրը: Սակայն
զայն մարող, չլասող եւ գրեթէ սպառող
աւելի զօրաւոր պատճառը կը թուի պաշ-
տամանց պակասութիւնն ոչ միայն որակով,
վսեմութեամբ, հապա քանակով ալ: Ճիշտ
է ինծի Աստուծոյ մօտենալ» «Մէկտեղ ժող-

վուրդ մի թողուք» «Անդագար աղօթք
ընէք» ինչ բանի համար ըսուած են: Աս
երեքին միջինը աւելի պարզ հրապարա-
կական պաշտամունք կը նշանակէ: Միւս-
ներէն նոյնը կրնանք հետեւեցնել: Աստուած
ինչո՞ւ կը պատուիրէ օրը երկու անգամ
երկրպագութիւն, եթէ պէտք չէր եւ օգտա-
կար չէր: Առաքելաբ ինչո՞ւ կը շարունակէին
եթէ պէտք չէր եւ օգտակար չէր: Ինչո՞ւ
մինչեւ առտուայ դէմ, ծովեզրը, վերնա-
տունը, տաճարը, ժողովարանները, ժողով
ժողով, գումարում, միաբանական աղօթք:
Ինչո՞ւ օրուայ երկու անգամի պաշտամուն-
քէն ալ աւելի, բան ու գործ ձգած գրեթէ,
լուր օրերն ալ կիրակիի նմանցուցած էին, եւ
որո՞ւ ազգեցութեամբ, առաջնորդութեամբ
ու օգնութեամբ, եթէ ոչ՝ Սուրբ Հոգիին:
Արդեօք Հոգին նոյնը չէ, նոյն կերպերը
գործածել դադրե՞ր է: Եթէ դադրե՞ր է, ցու-
ցուցէք անոր նոր կերպը: (ա) Գիտութիւնը
կրնայ բռնել անոր տեղը: (բ) Ընտանեկան
աղօթքը, եթէ մինչեւ իսկ ամէն տունը ըլ-
լայ ալ, արթնութիւն բերող կրնայ ըլլալ
միայնակ: (գ) Առանձին աղօթքը կրնայ:
Ասոնք բոլորը պէտք են, սակայն եւ ոչ մէկը
կրնայ հրապարակային պաշտաման տեղը բռ-
նել, քանի որ միաբանութեան ազգեցութիւնը,
ընդհանուր երգեցողութեան զօրութիւնը,
եղբարց աղօթքներուն գրգռումը եւ մանա-
ւանդ վստահելի եւ Հոգւոյն ազգեցութեան
տակ եղած անձանց ու պաշտօնէից ազգեցու-
թիւնը ու ներշնչող ներկայութիւնը չկայ:
Առանձին աղօթողը ունի յայտնի վարձա-
տրուելու խոստմունքը: Տանը տէրը իրեն
տանը վրայ վստահութեամբ օրհնութիւն կը
հայցէ, բայց խոստումը տրուած է՝ առանձ-
նութենէն եւ տնէն աւելի հրապարակային
պաշտաման: Հարկ չկայ ասոր վրայ ծանրա-
նալ: Միայն փափաքս է յայտնել թէ ողբալի է
մեր հոգեւոր անդեան մանաւանդ արթնու-
թեանց համար կախում ունենալ կիրակիի ու
շաբթուայ մէկ երկու ժողովէն: Աւետարանա-
կանութիւնը կրօնի աւելի վսեմութիւն եւ
արդիւնաւորութիւն բերող է, ինչպէս իր
պարզ աւետարանով, վարդապետութեամբ,
կիրակնօրուայ աղբու քարոզներով, շինիչ
դասով, նոյնպէս՝ շարունակող պաշտամուն-
քով: Ոմանք պիտի առարկեն թէ շաբթուայ
մէջ քիչ մարդ կու գայ: Բիշ ըսուածն ալ տա-
կաւին մեծ եւ անհուն արժէք ունի, քանի որ
12 թիւէն հիմա միլիոններ արտադրուած է:
Տես թէ երկուքէն կամ երեքէն ինչ արդիւնք
կրնայ գալ, եւ ո՞վ կ'ըսէ թէ երբ Բողոքա-
կան ժողովուրդը անգամ մը համոզուի, եւ
պէտք է համոզուի, թէ պարտք է, օգտակար է,
արտօնութիւն, շահ ու հաճոյք է գոնէ ամէն
իրիկուն կամ առտու պաշտամունք ունենալ,
երկու երեքէն աւելի մարդ չպիտի գտնուի:
Անշուշտ աւելի մարդ պիտի գայ մանաւանդ
երբ պաշտօնեան պատրաստ կ'երթայ ժողովի,
ինչպէս կիրակի օր՝ քարոզի: Անշուշտ աւելի
մարդ պիտի գայ եւ շաբթուայ ժողովները
կիրակիի ժողովներուն չափ եւ աւելի երբեմն
օգտակար պիտի ըլլան ինչպէս որ փորձը ա-
ռած ենք: Շարունակականին օգուտներէն
մէկն ալ աս է որ այսօր եկողը կ'օգտուի
վաղուան համար: Բնաւ տարակոյս չունիմ
թէ կիրակիին ազգեցութիւնը աւելի շարու-
նակելի կ'ըլլայ, երբ ժողովները կը շարու-
նակուին քան երբ ալ ժողովի երես չեն տես-
ներ կամ քիչ կը տեսնեն, կրակին վրայ որչափ
նիւթ դնես՝ այնչափ աւելի կը բորբոքի: Այս
տաճարին կրակը վառ պահելու եթէ ոչ միակ,
գոնէ մեծ, միջոցն է շարունակական եր-

կրրպագութիւն, յարատեւ պաշտամունք :

Ոմանք կը ինայն իրենց ժողովուրդին թէ գործ չատ ունին, ձմեռը կրնան եւ ամառը ոչ : Բայց աս խնայողութիւնը փաստակար է անշուշտ : Միշտ պաշտօն ընեն ինչպէս գրգռիչ նոյնպէս խթան ըլլալու է աստուածային երկրպագութեան : Պաշտամունքը որ զոհողութիւն չընողներ կամ պատճառներ՝ արդեօք կրնայ արդիւնաւոր ըլլալ : Ինչ մեծ եւ ուրախարկ գործ է, երբ խանութպանը կը գոցէ, ինչու որ աղօթքի ատեն է, եւ երկրագործը արեւին կը նայի որպէս զի չըլլայ թէ երկրպագութեան ատենը անցնի : Ժամը եկածին պէս՝ զանգակի ձայն լսէ թէ ոչ՝ կը ձգէ բահը, արօրը կամ հեծանոցը ու կը վազէ Աստուծոյ տունը : Տեսարք պաշտօնեայք, ներեցէք ինձ ըսել, սկսինք, շարունակենք եւ ամենայն ոգեւորութեամբ անշուշտ ժողովուրդը մեզի պիտի հետեւի, մագնիսի պէս պիտի քաշենք զիրենք :

Բանի մը ամիս առաջ ծանուցի թէ ամէն իրիկուն ժողովարանը պիտի գտնուիմ, թէ եւ հոգաբարձութիւնը որոշած չէ, եկեղեցին քուէարկած չէ : Կամաւորապէս ով որ կ'ուզէ՝ թող գայ ու միասին երկրպագենք կամ աղօթենք : Ուրախ եմ ըսելու, կամաւորաց մեծ թիւ մը ունեցայ, ու այնպէս կը շարունակուի լի օրհնութիւններով : Մտադիր եմ շարունակել, շարժուայ ամէն իրիկուն աղօթքի ժողովները շարունակել ցկեանս, կարճ ըլլայ թէ երկայն, սա համոզմամբ թէ լաւ արտօնութիւն մը վայելել կու տամ ժողովուրդին, թէ պարտք է, թէ չինութիւն կը բերէ, ու եթէ Տէրը կամի տալ մեզի բաղձալի Պենտեկոստէն, աս ընթացքին մէջ պիտի տայ ու ասով շարունակելի պիտի ընէ : Խոնարհութեամբ կ'առաջարկեմ բոլոր աւետարանական պաշտօնէից ու ժողովուրդին որ հաճին փորձել կամ իրենց զիտողութիւնները յայտնել աս մասին : Մեզի հոգեւոր արթնութիւն պէտք է : Ինչպէս կրնանք ձեռք ձգել կամ վայելել ու շարունակել ընել :

Ես չատ օգտակար գտած եմ ամբողջ շաբթուայ նիւթը մէկ ընել՝ տարբեր համարներով ներկայելով ամէն մէկ ժողովի : Օրինակի համար՝ «Ազատութիւն» կամ Սրտի սրբութիւն կամ Մարդասիրութիւն : Ասով ժամանակ կ'ունենայ քարոզիչը նիւթին վրայ աւելի խորունկ խորհելու եւ ազգու խօսելու : Ժողովուրդը աւելի կ'ազդուի օրէ օր՝ միեւնոյն նիւթին վրայ իր լսածներովը, աւելի կ'աղօթէ եւ սիրտ կը մաշկեցնէ եւ իրաւամբ կրնայ սպասել պատասխանին :

Կ'առաջարկեմ աւետարանական բոլոր պաշտօնէից ու եկեղեցեաց սանիւթը — «Հոգիի լեցունութիւն» — Դեկտեմբերի վերջին շաբթուայ համար : Մեր էր որ անով լեցունած մտնէինք նոր տարին :

Բոլոր Բողոքականները, որչափ իրարմէ հեռու եւ զաղափարով տարբեր, սակայն աս նիւթին սիրով պէտք է յարին եւ միաբան, ինչպէս որ Տէր Յիսուսի առաքեալները : Եւ երանի թէ այնչափ շարունակէինք մինչեւ որ վայելէինք նոյն օրհնութիւնը զոր անոնք վայելեցին եւ մատակարարեցին եւ որով աշխարհի մեծ օրհնութիւն եղան : Այս առաջարկ տկար անձէ մը գալուն պատճառով պիտի մերժուի՝ արդեօք, դոնէ Խարբերդու թեմի հոգեւոր պաշտօնեայք ու աւետարանական եկեղեցիք չը պիտի գործադրեն արդեօք : Ինչպէս կը փափաքիմ, նոյնպէս պիտի աղօթեմ որ նոյն Հոգին որ կը փափաքի մեր մէջ ընտելիլ լեցունութեամբ՝ համոզէ ամէն անհատ

որ նոյն միջոցին թէ՛ միաբան թէ՛ առանձին փափաքի, աղօթէ եւ վայելէ : Ամէն :

Զննուչ
Հոկտ. 5, 1899

ԳԱՒՄԷ ԱՊԼԱՀԱՏԵԱՆ

ԳԻՒՏԵՐՈՒ ԴԱՐԸ
1.

Գալիս Գալիսի վերջոյ դարը Գալիսի է մարդկային նիւթին վերջոյ յեղաշրջումը Գալիսիէն Գալիսի : Արդեօք Գալիսիէն Գալիսի չարեւա՞նք : Տասնեակութեան դարու ամենամեծ գտնիքն Բենիամին Ֆրանքլինն էր մահուանէն ոչ շատ առաջ ըսաւ թէ ուրիշ ոչինչ պիտի հաճեցնէր զինք այնչափ շատ որչափ զրուիլ եւ պահուիլ Մատէյրայի լաւ տակառի մը մէջ եւ հարկը տարի վերջ նորէն կեանքի գալ, այնպէս որ կարենայ տեսնել թէ աշխարհ այդ ժամանակահատիկներէն մէջ ինչ յառաջդիմութիւն ըրած է : Ստուգիւ եթէ այն արտօնութիւնը իրեն չնորհուած ըլլար, նա յուսալիք պիտի չըլլար : Այսօր նորէն աշխարհի մէջ գտնուելով պատեհութիւն մը պիտի ունենար տեսնելու թէ գիւտերու դարն ինչ ըրած է : Զի տասնեակներորդ դարը յարմարապէս կրնայ այսպէս անուանուիլ, ըստ որում արտադրած է մեքենական եւ արուեստական զարգացումներուն մէջ աւելի մեծ յարաբերական յառաջդիմութիւն մը քան զոր երբեք պատմութեան է այս մոլորակի նախնիքաց պատմութեան ամբողջին մէջ :

Կրնայ երեւակայութիւն թէ Ֆիլատելֆիոյ փիլիսոփան զարմացող առաջին նորութիւնը — երբ դառնար այս ենթադրանքայ կիսագունդը — պիտի ըլլար արդի քանակչորս յարկեայ պաշտօնատունը : Կաղմութեան տիպար մը, որ կարելի եղած է երկու բաղադրարարներ հնարքներով, որք են վերելակ եւ բարեքուած պողովատ : Այսօր իւրաքանչիւր խիստ բարձր չէնք կը կանգնի պողովատի կամարի մը վրայ, որ ծանրութիւնը կրելու համար որոշ որակ մը ունի, եւ այսպիսի մետաղի մը արտադրութիւնը կախալ է ընթացքէ մը որ շատ առաջ ծանօթ չէր : Գալով վերելակին, այս կարգի առաջին գիւտերը ներմուծուեցան ոչ աւելի քան երեսունեակնից տարիներ առաջ :

Շատ հետաքրքրական է խորհիլ թէ այս օրուան ժողովուրդը իմաստով մը տակաւին անձաւաքնակ է, ցորչափ կ'ապրի երկու տղմէ եւ քարէ արուեստական անձաներու մէջ : Նոր Եօրքի Պրոտեսթանտական փողոց մը որ իւրաքանչիւր կողմէ պաշարուած է վիթխարի բարձր շէնքերով՝ կրնայ համարուիլ իրեն աւելի արուեստական զանգոն մը, որոյ եւ զերքերին ի վեր արդի գահաւանդաքնակներն ունին իրենց բնակարանները յարկ յարկի վրայ : Հին բնակեալ այրերը արդի տանց վրայ տաւելութիւն մը ունէին յայտն որ ճշգիւ անկէզ էին : Բայց այս ուղղութեամբ կարեւոր զարգացումներ եղած են վերջին քանի մը տարիներուն մէջ : Ոչ միայն կաղմութեան մեթոտներուն, այլ եւ անկէզ փայտի մասն հրանարքներուն կողմէ : Կարգ մը պաշտօնատանց շէնքերու փայտերը այժմ բոլորովին անկէզ կ'ըլլան տողորուելով հանքային աղերով : Գար մը առաջ եղած նոյն իսկ հարուստներուն բնակարանները, այս օրուան եղածներէն ընդարձակօրէն նուազ միջիթարական էին : Դրա վաղող ջրերով հողացումը չէին, մինչ ներկայ ժամանակիս գործաւորին հիւղակին իսկ հանգստաւտութեան համար հարկաւորապէս կարեւոր կը նկատուի այս : Արդի կապարագործութիւն կոչուածն, անտարակոյս անծանօթ էր անծանօթ եւ երազուած իսկ չէր մեծածախ

բաղնիսենեակը, որ այժմ էական կը համարուի ամէնօրեայ առ տնին գործածութեանց, իւր տաք ու պաղ ջրովն ինչպէս եւ առողջպահիկ գործիքներով : Զկային նոյն իսկ միջիթարական վառարաններ, եւ փուռը որ ծխնելոյզներու միջոցով տաք օդ կը բաշխէ տան մը՝ ապագայի բան մըն էր : Շոգիով տաքացնելու մեթոտին վրայ դեռ ոչ ոք խորհած էր :

Բաղդատապէս խօսելով, այն ժամանակները գրեթէ բոլոր բնակարանները չգեղեցկացուած էին : Մոնդ Վէրնոնի մէջ եղածին նման հին ապարանքներէն ոմանք ճարտարապետական տեսակէտով գեղեցիկ էին, բայց չունէին արդի տեսակի օթոցներ, եւ պատի թուղթը անծանօթ էր : Ներկայիւս մեքենայով արտադրուած փայտագործը անատեն ամբողջովին ձեռքով կը պատրաստուէր եւ համեմատապէս մեծածախ էր : Ամէն աղէկ տան կարեւոր կարասիներ կաղմող բոլոր բաները տասնեակներորդ դարու հնարքներն են : 1800 թուականին, աղուոր կարասիքը պերճանք մըն էր որ շատ ծախուց կը կարօտէր : Ներկայիւս, ննջասենեկի, ճաշարանի եւ հիւրասենեկի համար աղէկ եւ իրապէս արուեստական իրերը կրնան ստացուիլ գրեթէ անհաւատալի փոքր գներով : Եւ մոռնալու չենք փոքրիկ զարգական իրաց բաղմութիւնն որ աստանօր կը գնուին ոչինչ գներով եւ որոց բոլորն ալ արդիւնք են արդի հնարագիտութեան : Վերջին քանի մը տարիներուն մէջ կա՛հ կարասեաց վայելչութիւններ ստեղծուած են զարմանալի թուով մը, ի շարս որոց կրնան յիշուիլ գալարուն անկողիններ եւ զանազան գործածութեանց պատշաճող գործիքներ : Այս օրուան խոհանոցի գործիքները հաւկիթ ծեծող մեքենայէն մինչեւ սան լուացող մեքենան պիտի զարմացնէին հին ժամանակի տանտիկիները : — Գաղտնիք մըն է թէ ինչպէս 1800ի ժողովուրդը կը գործէր առանց թելապաք պտուտակներու : Աժան հայելիները անծանօթ էին անոնց : Եթէ իրենց բնակարանները կրակ առնէին, չունէին հրշիջոյցներ կամ հրախոյսներ, եւ օգնութեան հասնելու համար չկային չոգեհրային մեքենաներ : Տուները լուսաւորելու համար իւղի լապտերներէն կամ մոմերէն աւելի լաւ բաներ չկային, եւ լուցիկի վրայ խորհուած իսկ չէր : 1827ին էր որ լուցիկն եկաւ գործածուիլ : Խորհեցէք թէ այս փոքրիկ հնարքը մարդկային գործոց մէջ ինչ յեղաշրջում բերած է : Նորա գտնողը արժանի է երկրորդ Պրոմեթէոս կոչուելու :

(Ա. Զ. Գ.)

Վան

Հ. Ս. Դ.

Տիկին Եւնիկէ Գ. Գէմալեան եւ զաւակունք շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք իրենց ցաւակցութիւն յայտնեցին Պատ. Գայիոս Գէմալեանի մահուան համար :

Ա. Զ. Դ.

Պրուսայի Արեւելեան Որբանոցին խնամակալութիւնն հրաժարած է : Ուստի նախորդ գանձապետ Մր. Պօն կը փափաքի ծանուցանել թէ այսուհետեւ իրեն դրամ ղըրկուելու չէ ի հաշիւ նոյն որբանոցին :

Երիտասարդաց կիրակնօրեայ աղօթքի ժողովը կը սկսի ժամը 9ին (Ը. Թ.) Պայպը Հաուսի մատրան մէջ : Խորհրդածութեան նիւթն է Դուռ. Ժ. 10 համարը :

ՀԱՆՐԱՊԵՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ Սէյաթըղի արարողութիւնէն ետքը Ռուսական դեսպան Մ. Ճուլարա պատիւ ունեցաւ Վեհ. Սուլթանի ներկայանալ ոչ-պաշտօնապէս եւ իր յետոյ կողմէն գիրքերը մատուցանել Ն. Կ. Վեհափառութեան: Վեհ. Սուլթանն այդ առիթով իմթիյազի ոսկի եւ արծաթ չքաղրամներ չնորհեց Մ. Ճուլարայի, որ արդէն ընդունած էր առաջին կարգի Օսմանիէ եւ Մէճիտիէ պատուանշանները: Մ. Ֆիլալիթի Ռուսմանիոյ դեսպանատան գործակատարի պաշտօն պիտի վարէ մինչեւ նորընտիր դեսպան Մ. Կիքա Պրակատիրի ժամանումը: Ուրբաթ Պուլկարական գործակատար Մ. Կէշով ալ պատիւ ունեցաւ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալ ընկերակցութեամբ Պուլկարիոյ Առեւտրական նախարար Մ. Նաչէվիչի որ, ըստ տեղական թերթի մը վկայութեան, մայրաքաղաքս եկած է երեւոյթական գործի մը համար:

Ետֆայէ կը հեռագրուի թէ Ֆրանսական նաւախուժին այդ նաւահանգիստէն մեկնած է կիրակի օր եւ կը կարծուի որ այսօր (հինգշաբթի) Իզմիր հասնի: Ծովակալ Ֆուռնիէ եւ անոր սպաներն անցեալ շաբթու երոստղէմ գացին եւ ջերմ ընդունելութիւն մը գտան: Տեղային կառավարութեան թոյլտուութեամբ այցելեցին Օսմանի մզկիթը (Հարէմ Իւլ Շէրիֆ), Սողոմոնի ջրմուղը եւ Սբ. Բաղաքին ու չրջակայից շահեկան տեղերը:

Կը ծանուցուի թէ Կ. պոլսոյ եւ չրջակայից կալուածական յետնեալ տուրքերը փութով գանձելու ճիգերը կրկնապատկել յանձնարարուած է անոնց որոնց պաշտօնն է գանձել այդ տուրքերը: Կ'ըսուի թէ միայն Գարթալի դաւառակէն 20,000 ոսկի կայ գանձելի, իսկ Կէշայիզէ՝ ալ աւելի, եւ թէ հարուստներէն ոմանք բնաւ տուրք վճարած չեն աւելի քան 20 տարիէ ի վեր:

Մահմետականներ կը շարունակեն գաղթել Տոպրուճայէ: Կ'ըսուի թէ այս շարժման պատճառն է խստութիւնը որով կառավարութիւնը տուրք կը հաւաքէ: Հոնձքին աղէկ չըլլալուն պատճառով երկրագործներն անկարող են իրենց տուրքերը վճարել: Սիւրիա հասած Ալժերիական 1,400 գաղթականներուն կէսը Համա պիտի զրկուի, կէսն ալ Հոմա: Իզմիր մնացած գաղթականները պիտի չզրկուին Սիւրիա, այլ անոնց համար տեղ պիտի գտնուի Այտընի կուսակալութեան մէջ:

Ուրբաթ պալատական մը Վեհ. Սուլթանին կողմէ հաց եւ միս բաժնեց Պէշիքթաշի, Օրթաքէօյի եւ Գապարթաշի արուարձաններուն աղքատ ընտանիքներէն ոմանց:

Ըստ Սէրէֆի, Պուլկարներու կողմէ վառնայի Յունական եկեղեցւոյն գրաւումը Պուլկարներու եւ Յոյներու միջեւ բախումներ յառաջ բերած է:

Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ Գոնեայի կուսակալութեան խնդրանք պահականաւ մը պիտի երթ եւեկէ Իզմիրի գաւառին ծովեզերքը:

Առեւտրական եւ հանրագում գործերու նախարարը որոշեց Կ. պոլսոյ մէջ բանալ տեղական գործերու ցուցահանդէս մը նման անոր որ կայ Գոնեայի մէջ: Ցուցահանդէսին մէջ պիտի ներկայացուին այս ազգային ճարտարագործութեան բոլոր ճիւղերը եւ տեսակները:

Իզմիրի նաւարանին մէջ շինուող երկու շոգենաւերուն շինութիւնը լմնալու մօտ է: Գիշ առնէն պիտի սպառազինուին եւ զին-

ուորական փոխադրութիւններու պիտի գործածուին:

Կայս. կառավարութիւնը որոշած ըլլալով դեսպան մը պահել Պէշիքի մէջ, ուր մինչեւ ցարդ ունէր միայն Ընդհ. հիւպատոս մը, Պելճիոյ Օսմ. դեսպան Սթէֆան Գարաթէոտորի էֆ. Զուլիքերիոյ ալ դեսպան անուանուեցաւ:

Էրզրումէ կը դուրսի թէ սահմանագլխի հրամանատար ու քովսէր Թէվֆիգ փաշա իր սպաներուն եւ պահակներուն հետ ընդունուած է Գարսէվ գնդապետէն եւ անոր խազալ պահակներէն: Սիրալիր ընդունելութիւնէ մը ետքը Թուրք փաշան եւ հետեւորդները կառքերով Իկալիր տարուած են եւ հոն հացկերոյթ տրուած է ի պատիւ իրենց:

Գուլազպապայի (Կիրասոն) չաքարի խոշոր գործարանները իրենց յարակից շէնքերով այրեցան վերջերս:

Ձմեռն անսովոր խստութեամբ սկսած է Էրզրումի կուսակալութեան մէջ: Սպիրի գաւառակին մէջ 65 ժամ շարունակ ձիւն տեղացած է եւ քանի մը տուներ ձիւնին ծանրութեանէն փլած են:

Հորտ Բիշընըր Գահիրէէ խարթում գնաց, վասն զի լուր ելաւ թէ Սուլթանիներու հրամանատարը կը գտնուի ի Տուէմ, Սպիտակ Նեղոսի վրայ, խարթումէ 130 մղոն հեռու դէպ հարաւ եւ, ըստ Տէյն Նիշի մէկ հեռագրին, կը պատրաստուի Օսմանի միայն քաղաք:

Քաղաքապետութիւնն ընդունած եւ Բ. Դրան մատուցած է Մուհիթտին պէշի աւաջարկը, որ է Ալըրգափուի կողմը խոշոր երկու փուռ շինել որով օրը 50-60 հազար քիլօ հաց հանուի:

Բ. Դուռը Մալսուսէի վարչութեան հաղորդած է Կայս. հրամանագիր մը, որով կը պահանջուի ձրի փոխադրել օտար երկրէ գաղթող Մահմետականները:

Երեւոյթական 1316 տարւոյն համար թղթատարական նոր տեսակ գործառնութիւն կը պատրաստուի 5, 10 եւ 20 փարանոց եւ 1, 2, 5, 25, եւ 50 դահնոց, որոնք թէ՛ Օսմ. երկիրներ եւ թէ՛ օտար երկիրներ զըրկուելիք ծրարներու եւ նամակներու պիտի գործածուին: Թղթագործներուն նմոյշը գծագրած է Սպարապետի Դրան պաշտօնեայ Ահմէտ Նազիմ պէյ, որ պիտի հսկէ նաեւ անոնց տպագրութեան գործին:

Առողջապահական խորհուրդը տասնօրեայ Կոմիտէի սահմանեց Ալժերիոյ Պուժի եւ Ֆիլիպիլի քաղաքներէն ժամանողներուն դէմ, քանզի ժանտախտի քանի մը դէպքեր պատահած են այդ տեղերը: Այս Կոմիտէին պիտի ենթարկուին բոլոր այն նաւերը, որ Նոյ. 11ին կամ անկէ ետքը մեկնած են այդ նաւահանգիստներէն:

Խալիվ պետութիւններէն ընդունուած հրամանագիր մը ստորագրեց, որու համեմատ Հանրային պարտքի վարչութեան պահեստի գրամէն կարելի է այսուհետեւ կառավարութեան գրամ տալ քուէի մեծամասնութեամբ: Միաձայնութիւն անհրաժեշտ է, միայն երբ գրամ պիտի տրուի պատերազմի կամ արշաւանքի ծախուց համար: Այս հրամանագրով կը ջնջուին քանի մը տէրութիւններու կողմէ մէջ բերուած առարկութիւնները, ուստի հաւանական է որ խառն դատարանին պաշտօնավարութեան շրջանը հինգ տարւոյ համար ալ նորոգուի:

Սէրէֆի կ'ըսէ թէ մայրաքաղաքի թրամուէյի ընկերութիւնը անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ քաղաքապետութեան կողմէ պահանջուած նոր

գիծերուն շինութեան, երբ անոնց վերաբերեալ ծրագիրները կառավարութեանէն արտօնուին, եւ թէ շինութիւնը պիտի սկսի գարնան եղանակին:

Պուլկարիոյ Սոպրանիյէն, ոգեւորեալ վիճաքանութեան մը ետքը որ երեք օր տեւեց, քուէի ստուար մեծամասնութեամբ ընդունեցաւ այն ուղերձը որ իշխանին պիտի տրուի իբրեւ պատասխան անոր ճառին: Վարչապետ Մ. Իվանչով, Ներքին գործերու նախարար Մ. Բատոսլավով եւ Երեւոյթական նախարար Մ. Թէնէվ Սոպրանիյէի խօսեցան կառավարութեան աշխարհավարութեան եւ երեւոյթական կացութեան վրայ:

Պուլկարիոյ երկաթուղւոյ գծին երկայնութիւնը Փլէշլայի նորաշէն գծին բացմամբ 1,580 հազարամետրի հասաւ: Պուլկար վաճառականներ Սոպրանիյէէ խնդրեցին որ, իշխանապետութեան երեւոյթական տաղանակը նկատելով, պարտքերու հատուցումը երկարաձգելու պետական պայմանաժամ մը չնորհուի:

Անցեալ չորեքշաբթի ծխախոտի Ռէփի բաժնէտէրերուն տարեկան ժողովը գումարեցաւ: Տարւոյն մէջ վաճառուած է 1,753,126 ոսկւոյ արժողութեամբ ծխախոտ, եւ զուտ հասոյթն եղած է 90,299 ոսկի, որ նախորդ տարուանէն 26,323 ոսկի աւելի է: Տարւոյն մէջ հասոյթներուն կանոնաւորապէս աւելնալէն կը հետեւցուի թէ վերջացած է տնտեսական տաղանակը՝ որմէ կը տառապէր երկիրը: Աժան տեսակ ծխախոտներու պատրաստութիւնը վաճառումներն աւելցուցած է մաքսանենդութիւնը չքաղաքներով, եւ տակաւ տակաւ պիտի կրնայ ընկերութեան շահի տալ ինչ որ կ'որոշուած էր:

Հինգշաբթի եւ ուրբաթ սաստիկ ցնցումներ զգացուեցան Այտընի կուսակալութեան Կոնճէլի աւանին մէջ, թեթեւ ցնցումներ ալ՝ Տէնիզլիի մէջ:

Կայս. հրամանով, Համիտիյէ հիւանդանոցին բժշկական մարմինը բժշկական հանդէս մը պիտի հրատարակէ, որու առաջին թիւը պիտի երևի Վեհ. Սուլթանին ծննդեան տարեդարձին օրը:

Իզմիրի կառավարիչը Հանրագում գործերու նախարարին ուղարկութիւնն հրաւիրեց սա կէտին վրայ թէ շատ անտառներ կան այն կողմերը ուրկէ Անատոլիոյ երկաթուղին կ'անցնի, եւ թէ մայրաքաղաքին վառելիքի պէտքը կրնայ մասամբ լեցուիլ, եթէ փոխադրութեան ծախքը պակսեցուի: Կ'առաջարկէ այդ ծախքը կէս առ կէս զեղչել:

Հայոց Պատրիարքարանը չրջաբերականով մը բարեկեցիկ դասէն օգնութիւն կը խնդրէ ի նպաստ գաւառացի կարօտեալներու: Շըրջաբերականն սկսած է զրկուիլ մայրաքաղաքիս Թաղ. խորհուրդներուն եւ գաւառային տաղանորդարաններուն: — Հինգշաբթի չրջանաւարտներու վկայականներու բաշխումը կատարուեցաւ պատրիարքարանի մէջ նախագահութեամբ Պատրիարք Հօր: Շըջանաւարտներու թիւն էր 15, 13ը աղջիկ եւ 2ը մանչ: — Կըլսուի թէ Ստեփանէֆ. Սպարթալեան 25 Օսմ. ոսկի նուիրած է Հայոց հիւանդանոցին ի Եփեսոսի Գուլէ: — Ալեքէան Մալի Նոյ. 11 թիւն ամբողջովին նուիրուած է Մամուրեանի Յոսեփեանի հանդէսին նկարագրութեան, եւ կը պարունակէ այն առիթով խօսուած բոլոր ուղերձները: — Արքուշի ճարտարապետ Սարգիս պէյ Պալեան կիրակի սրտի կաթումէ մեռաւ 70 տարեկան: — Բէրալի արտօնատէր եւ նախկին խմբագիր Պատ. Ստեփան Իւթիւճեանի ամուսինը, Սրբուհի հանրմ, որ երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր տաժանելի հիւանդութեամբ, երեքշաբթի իր հանգիստը մտաւ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հարգելի Արտաքին գործերի նախարար Լուսինե Կոնստանտինովնա Կիրակի օր թէ Հարաւային Ափրիկէ արդէն իսկ հասած Բրիտանական զօրաց թիւը 27,000ը կ'անցնի Մինչեւ անցեալ ուրբաթ օր 20 շոգեհաւ հասած էր 18, 476 սպայով եւ զինուորով, եւ 12 շոգեհաւ ալ կը սպասուէին մինչեւ շաբթուան վերջը: Հինգ շոգեհաւ ալ կը սպասուէին մինչեւ թերթիս թուականը, իսկ 24 ալ ճամբայ ելած են եւ իրենց մեծ մասը Քէյփթաուն պիտի հասնին Դեկտ. 1էն առաջ եւ ամենէն ուշ մինչեւ Դեկտ. 8: Ծովային նախարարութիւնը ովկիանոսի վրայ բանող ամենէն խոշոր շոգեհաւերէն մին վարձած է, որ գալ շաբթու ճամբայ պիտի ելլէ եւ կը սպասուի որ Փորթսմութէ Քէյփթաուն 2,000-3,000 զօրք տանի 12 օրէն: Արդէն հասած զօրքերէն ոմանք Քէյփթաուն ելած են, ոմանք Տրալան, Նաթալի նաւահանգիստը, եւ ոմանք Իսթ Լընտըն, որ միւս երկուքին մէջ տեղը կը գտնուի, եւ այն տեղը ուրկէ երկաթուղին կ'երկարի դէպ Օրէյնսի հանրապետութեան հարաւային սահմանագիծը, նաեւ Քիմպըրլի ու Մէյֆրէին: Միւս մասը կ'իմանայ Բրիտանիոյ Պատերազմական նախարարութեան պաշտօնատունէն թէ Սըր Բէտ-վըրս Պուլըր Լէյթօնիթի օգնութեան համար իր կարգադրութիւններն աւարտած է, եւ միացեալ զօրքերը, երբ հասնին, պիտի գործածէ արշաւանքին նախնական յատակագծին համաձայն: Թէ այդ յատակագիծն ինչ է, հարկաւ չծանուցուիր, եւ խիստ զբաղնութեան կ'ենթարկուին պատերազմի դաշտէն զրկուած բոլոր հեռագրալուրերը: Բայց կը կարծուի թէ Զօր. Պուլըր հարաւէն պիտի քալէ Օրէյնսի հանրապետութեան վրայ, որպէս զի Օրէյնսի կառավարութիւնն ստիպուի իր զօրքերը Լէյթօնիթիէ ետ քաշել իր երկիրը պաշտպանելու համար: Բայց հաւանականաբար առաջին կոնքր. պիտի մղուի Լէյթօնիթի օգնութեան զրկուող զօրքերուն կողմէ: Պօէրները դէպ հարաւ քալած են եւ կ'ըսուի թէ գրաւած են Ուի-նէն աւանը, որ Քոլէնզօէ 25 մղոն հեռու է դէպ հարաւային արեւելք եւ կը գտնուի ճիշտ մէջտեղն ասոր եւ Էսթըրթի, ուր հաստատուած են Բրիտանական պահապան զօրաց յառաջացեալ մասը: Արդարեւ շաբթ օր Պօէրներն Էսթըրթի վրայ յարձակեցան, բայց ստիպուեցան ետ քաշուիլ: Զօր. Հիւտեարտ է այժմ տեղւոյն հրամանատարը, եւ իր քով ունի նոր հասածներէն 8,000 զինուոր, նաեւ այն զօրքերը որոնք արդէն կային հոն, եւ Նաթալի կամաւորները: Տըպ-լինէ կը հեռագրուի զրոյց մը թէ Լէյթօնիթի անձնատուր եղած է: Փարիզէ ալ կը հեռագրուի թէ Փրիթորիայի մէջ զրոյց կայ թէ Լէյթօնիթի անձնատուր եղած է զօրաց անհնազանդութեան հետեւանքով: Բայց այսպիսի զրոյցներ բացարձակապէս անարժէք են: Եթէ այսպիսի աղէտ պատահած ըլլար Անգլիացիներուն, Պօէրներուն կառավարութիւնը պիտի փութար ծանուցանել զայն: Էսթըրթի կը հեռագրուի թէ Լէյթօնիթիէ մէկը Նոյ. 8 թուականը նամակ մը տարած է հոն, որ կ'ըսէ թէ Լէյթօնիթի մէջ ամենքն աղէկ են եւ թէ ուրակոծութիւնը շատ քիչ լնաց հասուցած է քաղաքին: Եթէ Պօէրներուն նպատակն ըլլար այդ տեղն առնել յարձակմամբ, իրենց ոյժերն հոն պիտի համախմբէին փոխանակ իրենց զօրքերուն եւ խոշոր թնդանօթներուն մէկ մասը Քոլէնզօէ անդին

զրկելու: Եւ եթէ Լէյթօնիթի իրապէս գրաւուած ըլլայ, Էսթըրթի վրայ յարձակողները քիչուոր պիտի չըլլային, այլ Պօէրներու բովանդակ բանակը պիտի գիմէր ուղղակի Փրիթորիայից: Եւ գրաւէր զայն, երբ դեռ Բրիտանական զօրքերը բաւական չեն անոնց ընթացքը կասեցնելու եւ արգելք ըլլալու: Պօէրները քանզի են թիւկէլա դետին խոշոր կամուրջն ի Քոլէնզօ, եւ դէպ այդ քաղաքը գացող զրահապատ կառախուժ մը գծէն հանելով բաւական կորուստ կրել տուած են Անգլիացիներուն: Պատերազմին սկզբնական օրերէն ի վեր Անգլիացիներն ունեցած են ընդ ամենայն, որչափ ծանօթ էր մինչեւ շաբթ մը առաջ, 267 մեռեալ, 893 վիրաւոր եւ 1,202 անյայտացեալ, որոնց մեծ մասն հաւանօրէն գերի ընկուած են: Թրանսվալի կառավարութիւնն սպառնացած է Փրիթորիայի մէջ հրացանի բռնել Բրիտանական վեց սպայ, եթէ Անգլիացիներու ձեռքն ինկած Մարքս անուռով լրտես մը մահուամբ պատժուի: Գերման սպայ մը, գնդապետ Շիլ, որ Պօէրներու արշաւանքին յատակագիծին հեղինակը կը կարծուի, գերի ընկուեցաւ Էլանտալկիթի կողմէն մէջ, եւ կ'ըսէ թէ անոնց միտքն էր Փրիթորիայից քաղաքն առնել եւ ապա հաշտութեան պայմանները որոշել: Բայց կը խոստովանի թէ այժմ յուսարի չէ այդ նպատակն ի գլուխ հանել: Զրոյց կայ թէ Պօէրներու հրամանատար Զօր. Ժուպէր մեռած է: Բայց Բրիտանիոյ Պատերազմական նախարարութիւնն հաւատք չընծայեր ասոր: Քիմպըրլի եւ Մէյֆրէին գեռ դէմ կը գնեն թշնամուին, եւ կը կարծուի թէ պիտի կրնան զիմանալ մինչեւ որ օգնութիւն ընդունին: Օրէյնսի հանրապետութեան նոր հասած մէկը կը պատմէ թէ այդ հանրապետութեան Պօէրներն արդէն իսկ ձանձրացած են պատերազմէն եւ թէ, եթէ պատերազմէն ետ կենալու պատուաւոր կերպ մը գտնուի, ամենայն ուրախութեամբ ետ պիտի կենան: Արդարեւ Օրէյնսի բնակիչները բացառութեամբ կառավարութեան երեք ի սրտէ նպաստաւոր չեն եղած պատերազմին:

Գերման կայսեր այցելութիւնը յԱնգլիա: Կայս. Էռնսթուլը զօրսանալը շաբթ Գիլէ մեկնեցաւ: Անոր մէջ կը գտնուին Գերմանիոյ կայսրը եւ կայսրուհին եւ անոնց երկու որդիները Աւկուսթուս Վիլհելմ եւ Օսքար: Ասոնք Կայս. ամուլին չորրորդ եւ հինգերորդ զաւակներն են եւ ծնած են 1887 Յունվարին եւ 1888 Յունիսին: Երկուշաբթի ժամանեցին Փորթսմութ եւ շոգեհաւքով դաշին ուղղակի Ուինստըր, ուր Անգլիոյ Թագուհին հիւր կը մնան մինչեւ շաբթ օր: Ապա կ'երթան Սանտրինկըմ եւ երկու օր կը մնան հոն Ուէյլի իշխանին եւ իշխանուհին քով, եւ գալ երկուշաբթի կը վերադառնան Փորթսմութ եւ անտի իրենց զօրսանալով կը մեկնին դէպ ի Գերմանիա: Կայսրն ստիպուած է իր այցելութիւնը կարճ կապել, քանզի Գերմանիայի գործեր իր ներկայութիւնն անհրաժեշտ կ'ընեն ի Պերլին: Այս այցելութեան համար ընդարձակ պատրաստութիւններ տեսնուած են յԱւինստըր, ուր Կայս. հիւրերուն յատկացուած զղեակին սենեակները ձոխապէս կահաւորուած եւ զօրգերով զարդարուած են: Կայսեր բազմութիւն հետեւորդներուն մէկ մասը դղեակին մէջ կը հիւրընկալուին: Իսկ միւս մասին համար 40 սենեակ վարձուած է Ուինստըրի պանդոկներէն մէկուն մէջ, կը յուսանք այս այցելութեան վրայ աւելի մանրամասն լրբ տալ գալ շաբթու: Նուէրներուն մէջ զորոնք Կայսրն իր մեծ մօրը կը տանի՝ կայ Կայսեր հօրը մօր, Աւկուսթա կայսրուհին, պղնձի տրծանիկը, Աւկուսթա կայսրուհին սերտ բարեկամ էր Վիլհելմի թագուհին: Սթանֆորտի Պերլինի թղթակիցը կ'ըսէ, «Թէեւ շարունակ պաշտօնական յայտարարութիւններ կ'ըլլան թէ Վիլհելմ կայսրը Անգլիա երթալը քաղաքական ունէ նպատակի չունի, կը մնայ տեսնել նաեւ թէ պիտի չունենայ քաղաքական հետեւանք: Լորտ Սոլզբըրի եւ Ֆոն Պիւլով կ'ման անշուշտ առանց միջազգային ամբողջ կացութիւնն աչքէ անցնելու պիտի չտեսակցին»: Ապա թղթակիցը կը խօսի Գերմանիոյ լաւ յա-

րարերութիւններուն վրայ եւրոպական ուրիշ վեհապետներու հետ, եւ կ'ըսէ թէ անոր յարարութիւնները Թագուհին եւ Անգլիոյ հետ ալ լաւ են: Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ երբեք պատերազմ պատահած չէ, նորադոյն ամէն վէճեր կարգադրուած են: Եւ կ'ըսէ թղթակիցը, «Բնաւ պատճառ մը չեմ տեսներ որ երկու կառավարութիւններուն փոխադարձ յարաբերութիւնները երկար ժամանակ իրենց արդի պատուական վիճակին մէջ չպահպանուին, նոյն իսկ առանց գրաւուր դաշնակցութեան»:

Պրուսիա: Կառավարութիւնն անցեալ հինգ շաբթի իր բարեկամներուն ակնկալածէն աւելի վճռական յաղթանակ մը տարաւ: Երեքշաբթի օր սկսած վիճաբանութիւնը շարունակուեցաւ հինգշաբթի, եւ կառավարութեան ընդդիմադիրներու կողմէ կարգ մը բուռն ատենախօսութիւններ եղան, որմէ ետքը վարչապետ Ռ. Վալտէք Ռուսօ իր եւ իր պաշտօնակիցներուն պաշտպանողական խօսեցաւ: Կառավարութեան ընթացքն հաւանութեան արժանացաւ 213ի դէմ 340 քուէով, այն է՝ 123 քուէի մեծամասնութեամբ: Երեքշաբթի Պատերազմական նախարար Զօր. տը Կալիֆէ ոգեւորեալ լեզուով պաշտպանեց իր կորովի քաղաքականութիւնը եւ բացատրեց այն պատճառները, որով պատժած կամ յանդիմանած էր զինուորական կարգ մը սպաներ: Անոր ճառը ջերմապէս ծափահարուեցաւ, երեսփոխաններուն մեծամասնութեան: — Շաբթ Գերագոյն Ատենին առջեւ Մ. Տէռուլէտ իր քաղաքական տեսութիւնները պարզելու պահին ձեռնարկեց նախատել Հանրապետութեան խախտ գահը: Եւ որովհետեւ իր խօսքերը ետ չառաւ, եռամսեայ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: — Կիրակի Մ. Լուպէ նախագահեց Հանրապետութեան յաղթանակը ներկայացնող յիշատակարանին բացման հանդէսին ի Փարիզ: — Վարչապետը Զոլայի, Հանրիի եւ Փիքտի դատերուն վերջ տուող հանգամանքով կարգ մը բարեփոխումներ առաջարկեց ընդհ. ներման խնդիրներու խառնուող յանձնաժողովին: Փիքտ գնդապետը չունէր օգտուիլ ներման չնորհներէ, եթէ չընդունի պաշտօնական այն արդարացումը որու արժանի է իր յանձնարարութեան լին ետքը:

Այլ-այլ: Հաւանական կը թուի որ Աւստրիա-Հունգարական նոր կարգադրութիւնն ի մօտոյ ի գլուխ հանուի սապէս: այսինքն՝ պետութեան սովորական ծախքերուն հարիւրին 63ը Աւստրիա կրէ, եւ 35ը՝ Հունգարիա: — Դարձեալ զինուորական գործունէութիւն սկսաւ Փիլիպպինց մէջ, քանզի անձրեւի եղանակն անցած է: Մանիլայէ հեռաւորուեցաւ Նոյ. 13 թուականով թէ Ամերիկացիք գրաւած են գլխաւոր, որ տեղային կառավարութեան մարաքաղաքն է: Կը կարծուի թէ այս կը նշանակէ որ ապստամբներն այլեւս պիտի չկրնան արդիւնաւորապէս դիմադրել, թէեւ դեռ բաւական ժամանակ պիտի շարունակեն անկանոն կռիւները: Նոյ. 14ին հեռագրուեցաւ թէ Ամերիկացիք յաղթուած թիւն մը տարած են Սան Ճէսինթի մօտ եւ ունեցած են 7 մեռեալ եւ 13 վիրաւոր: Մեռեալներուն մէջ է Ամերիկացի քաղաքային պատերազմին ամենէն նշանաւոր հրամանատարներէն Զօր. Լոկանի որդին Լոկան հաղարապետը: Փիլիպպինց 77 մեռեալ թողած են պատերազմի դաշտին վրայ եւ իրենց ամբողջ կորուստը կը հաշուուի գրեթէ 300: Դրաւում են անոնց Պատերազմական գործերուն արձանագրութիւնները, եւ անոնց թերթին հրատարակման ծառայող տպագրական մամուլը:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Գոնոթիտէ	Բուժելի	Երկաթուղի	24 17
			417
ԳՐԱՄԱԿԱՆ, ԾԱՌ. ՈՍԿԵՆ 100Է			
Մէժիտի, Ե	407 39	Նաբոլէոն	87 21
Մէթալք	96 40	Գրեմից	51 40
Մանր արծաթ	403 10	Սնգլ. ոսկի	410 45
Ուստիոյ բոլ	89 30	Մանէթ թղթ.	8 57
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ			
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՏՊԱՐԱՆ ՊՅՅԱՅՈՒՄ			
Ֆինանսընթար եղանակը, Ամերիկացի Խաչ			